

OTDK-dolgozat

Krajcsik Zsolt

BA

2013

A Diákhitelről közgazdász szemmel
Student Loans from an economist's point of view

Kézirat lezárása: 2011. november 14.

Tartalomjegyzék

I. BEVEZETÉS	1
1. 1. Felsőoktatási helyzetkép	1
II. A DIÁKHITELEZÉSI RENDSZER ELMÉLETE ÉS GYAKORLATA	7
2. 1. A Diákhitel-rendszerének elméleti alapjai és ezen irányelvek megvalósulása a gyakorlatban	7
2. 2. A hallgatói hitelrendszerek csoportosítása különböző szempontok szerint	10
2. 2. 1. Létrehozó és működtető szerint	10
2. 2. 2. Földrajzi kiterjedtség szerint	10
2. 2. 3. Szervezeti felépítés szerint	11
2. 3. A Diákhitel makroszintű alternatívái	12
2.4 Nem minden arany, ami fénylik, avagy a diákhitel csődje a Yale Egyetemen	13
2. 5. A Diákhitel összehasonlítása egyéb pénzügyi konstrukciókkal	14
III. A HALLGATÓI HITELRENDSZER KETTŐS MEGÍTÉLÉSE	17
3. 1. Érvek a hallgatói hitelrendszer mellett	17
3. 2. Ellenvélemények a hallgatói hitelrendszerrel kapcsolatban	17
IV. A HITELEZETTEK MEGOSZLÁSÁNAK VIZSGÁLATA	19
4. 1. Nők és férfiak a hallgatói hitelezés folyamatában	19
4. 2. Államilag támogatott és költségtérítéssel hallgatók a hitelezés folyamatában	20
4. 3. Eltérő képzési formában résztvevő hallgatók a hitelezés folyamatában	21
V. KUTATÁS A HALLGATÓK PÉNZKÖLTÉSI MOTÍVUMAINAK ÉS A DIÁKHITELHEZ VALÓ VISZONYÁNAK VIZSGÁLATÁRA	23
5. 1. A kutatás	23
5. 2. A kérdőívkészítése és értékelése	23
5. 3. A kérdőíves megkérdezés eredménye és elemzése	25
VI. FELELŐSSÉGTELJES DÖNTÉS A VILÁG BÁRMELY PONTJÁN	38
6. 1. Tudatosságra intik a hazai hitelezetteket	38
6. 2. Tudatosságra intenek külföldön is!	39
VII. ÖSSZEFOGLALÁS	41
IRODALOMJEGYZÉK	42
MELLÉKLETEK	I
1. melléklet: Jegybanki alapkamat változása a Diákhitel kezdetétől 2011. január 25-ig	I
2. melléklet: Kamatelemek alakulása az indulás 2011. december 31-ig	III
3. melléklet: Kutatáshoz használt kérdőív	IV

Táblázatjegyzék

1. táblázat: Felsőoktatásba jelentkezetek és felvettek száma (fő)	1
2. táblázat: Diákhitelben részesült hallgatók halmozott számának alakulása és a felvett összeg millió Forintban	2
3. táblázat: Néhány megye hitelfelvételi hajlandósága	3
4. táblázat: Különböző bankok által nyújtott hitelek és azok Teljes Hiteldíj Mutatója	15
5. táblázat: A kérdőív 6.-16. kérdésére adott válaszok átlaga, illetve az átlagos havi bevételeik Ft-ban.....	25
6. táblázat: A hallgatók különböző termék- és szolgáltatáscsoportokra, illetve eseményekre költött összeg nagyságának vizsgálása saját megítélésük alapján	27
7. táblázat: Diákhitel: Pro és Contra	38

Ábrajegyzék

1. ábra: Adott évben tanulmányait felsőoktatásban kezdő hallgató száma és diákhitelt igények számának összehasonlítása (fő)	4
2. ábra: Nettó átlagkereset iskolai végzettség szerint 2009-ben	5
3. ábra: A jövőbeni munka motivációi hallgatói szemmel	6
4. ábra: A hallgatói hitelezés különböző formái a törlesztőrészlet változása tekintetében	8
5. ábra: A hallgatói hitelrendszer földrajzi kiterjedtség szerinti tagoltsága	11
6. ábra: A Diákhitel makroszintű alternatívái	12
7. ábra: A különböző hiteltípusok kondícióinak alakulása (2008-2010).....	14
8. ábra: Számpélda a hallgatói hitel működésére	16
9. ábra A Diákhitelt felvett hallgatók nemenkénti megoszlása a 2005/2006-os tanévtől a 2009/2010-es tanévig (fő)	19

10. ábra: A Diákhitelt felvett hallgatók megoszlása államilag támogatott és költségtérítéses hallgatók között a 2005/2006-os tanévtől a 2009/2010-es tanévig (fő)	20
11. ábra: A Diákhitelt felvett hallgatók megoszlása %-ban képzési forma szerint a 2005/2006-os tanévtől a 2009/2010-es tanévig	21
12. ábra: A teljes sokaság kiadásai a különböző szenvedélyekre és szórakozásra (fő)	28
13. ábra: A diákhiteles hallgatók havi kiadásai néhány termék- és szolgáltatáscsoportra és eseményre %-ban	29
14. ábra: A teljes sokaság havi kiadásainak átlagos %-os megoszlása	30
15. ábra: A Diákhitelt felvett hallgatók havi kiadásainak átlagos %-os megoszlása	31
16. ábra: A Diákhitelt felvett hallgatók %-os megoszlása aszerint, hogy havi utalás formájában, vagy egy összegben igényelték a Diákhitelt	32
17. ábra: A havi utalással folyósított Diákhitelek összeg szerinti megoszlása	33
18. ábra: Az egy összegben folyósított Diákhitelek összege a vizsgálat sokaságban	33
19. ábra: A Diákhitelt felvett hallgatók megoszlása aszerint, hogy ki hány féléven át igényelte a hallgatói hitelt (fő)	34
20. ábra: Diákhitelt felvett hallgatók értékelése arról, hogy mennyire jó megoldása speciális hallgatói hitelkonstrukció a problémákra (fő)	35
21. ábra: A Diákhitelt igényelt hallgatók aggodalma a visszafizetés miatt (fő).....	36
22. ábra: A hitelezett hallgatókat befolyásoló személyek (fő)	36

I. BEVEZETÉS

Ezzel a fejezettel azt célzom meg, hogy röviden bemutassa a felsőoktatás jelenlegi helyzetét és a különböző okokat arra vonatkozóan, hogy miért szeretnének az emberek továbbtanulni.

1. 1. FELSZŐOKTATÁSI HELYZETKÉP

A felsőoktatásban részt venni kívánó személyek száma évről évre növekszik. Ameddig 2010-ben 140 308 fő jelentkezett, addig 2011-ben 645-tel több személy adta be jelentkezését valamilyen felsőoktatási intézménybe. Bár a felvételi kérelmek száma nőtt, a felvettek száma minimális mértékben csökkent: míg a 2010-es évben 98 208 fő került be a felsőoktatásba, addig a rá következő évben 439-cel kevesebben a Felvi 2011-es gyorsjelentése szerint.

1. táblázat: Felsőoktatásba jelentkezők és felvettek száma (fő)

	2010	2011
Jelentkezők	140 308	140 953
Felvettek	98 208	97 769
Felvettek %-ban	69,99	69,36

Forrás: FELVI gyorsjelentés, 2011 alapján saját feldolgozás
(http://www.felvi.hu/felsooktatasi-muhely/kutatasok_rangsorok/jelentkezo/2011a_felvettek_gyorsjelentese)

A felsőoktatás növekvő népszerűségével együtt jár az a jelenség is, hogy a különféle fizikai munkával kapcsolatos szakok és szakmák tanulása, társadalmi megítélése nagymértékben visszaesett az elmúlt években. Általános továbbá az a tény is, hogy a legtöbb érettségiző diák továbbtanulását valamilyen felsőoktatási intézményben szeretné folytatni, viszont közülük sokuknak nincs konkrét elképzelése a szakterületről, vagy magáról a szakról. A legtöbb felvételiző diák nemcsak a felsőoktatás világának bürokratikus rendszerében veszhet el, de az ezzel kapcsolatos kiadások sem mindig tisztázottak számukra.

A jelentős nemzetközi gyakorlatra való tekintettel a Magyar Köztársaság Kormánya és a Nemzeti Újjáépítési és Fejlesztési Bank 2001-ben megalkotta és bevezette a hallgatói hitelrendszert, melynek kialakítása során számos más ország Diákhitel-rendszere bázisként szolgált, miközben a sajátos demográfiai jellemzők és az oktatási rendszer fel-

építése is befolyásolta a szerkezet kialakítását. A szakmák további hátrányba kerülését a felsőfokú tanulmányokkal szemben tovább fokozta a Diákhitel intézménye. A Diákhitel Cégtörténeti leírása szerint a hitelezés 2001. szeptember 3.-án indult útnak, ami során 2520 postahivatal tevékenységét bővítették a Diákhitel igénylőlapok értékesítésével. leírása szerint.

A Diákhitelben résztvevők számát a 2. táblázat mutatja, illetve azt, hogy az adott évben mekkora pénzösszeget vettek fel a hallgatók.

2. táblázat: Diákhitelben részesült hallgatók halmozott számának alakulása és a felvett összeg millió Forintban

Év	Diákhitelben részesült hallgatók halmozott száma	Diákhitel összege adott év január 1-től december 31-ig
2001	63 254	5 090
2002	115 782	19 201
2003	154 354	23 935
2004	178 586	23 964
2005	204 855	22 635
2006	229 487	23 503
2007	249 107	23 656
2008	266 713	21 919
2009	285 637	22 319
2010	304 152	21 949

Forrás: Diákhitel Éves jelentés, 2010 alapján saját feldolgozás p. 16
(http://www.diakhitel.hu/images/regi_tartalom_documents/dh_2010_eves_jelentes.pdf)

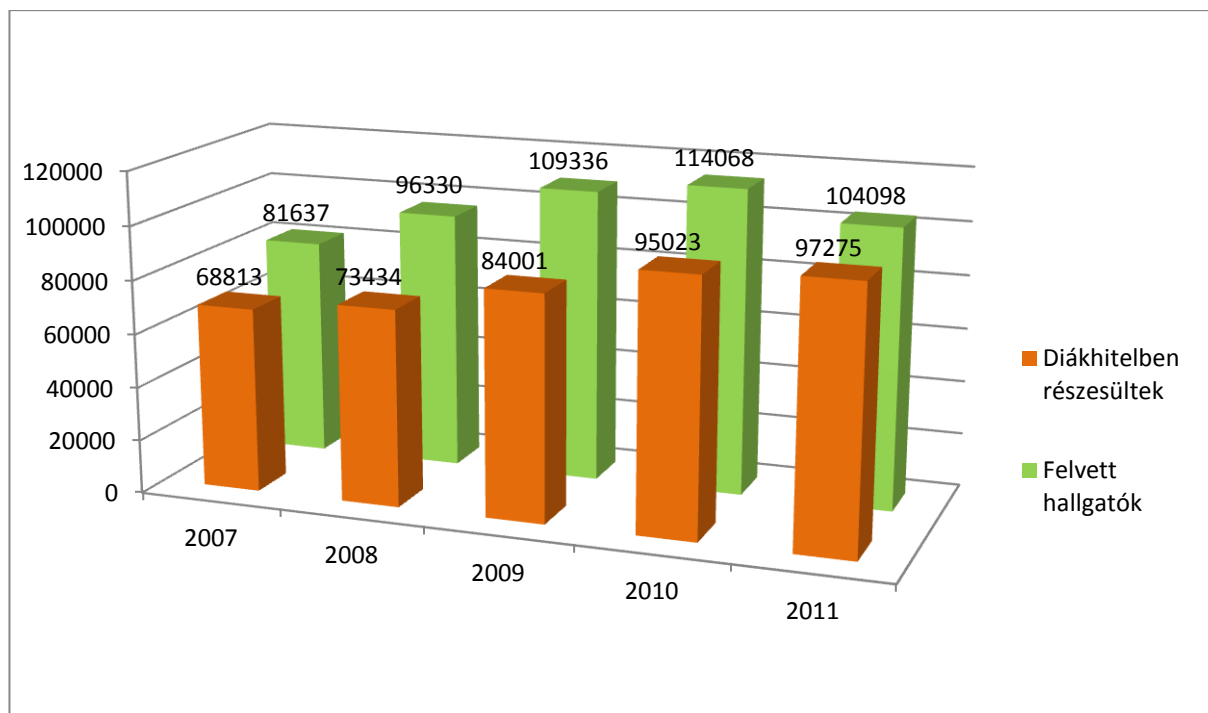
A Diákhitel népszerűségét a hallgatók számával és a felvett összeg nagyságával is mérhetjük. A hallgatók száma 2001-ről 2010-re közel négyszeresére nőtt, amíg a felvett összegben 2010-re 331%-os növekedés állt be a 2001-es bázisához képest.

A hitelfelvételi igények területenként is jelentős szóródást mutatnak, ameddig azt várnánk, hogy a hátrányos helyzetű, magas munkanélküliségi szinttel jellemezhető régiók első helyen szerepeljenek – például Borsod-Abaúj-Zemplén megye, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye - a hitelfelvételi hajlandósági listán, addig a fejlettebb, alacsonyabb munkanélküliségi szinttel rendelkező megyék a lista hátulján helyezkedjenek el, mindezek ellenére a számadatok mást mutatnak. Ez többek között az intézményenként eltérő költségterítési összegének, illetve egyéb más, mélyebb kutatást igénylő gazdasági változásnak tudhatóak be.

3. táblázat: Néhány megye hitelfelvételi hajlandósága

Megnevezés	Hitelfelvételi hajlandóság	Átlaghoz való viszony
Országos átlag	22,5 %	-
Békés m.	28,2%	Átlagtól magasabb
Jász-Nagykun-Szolnok	27,8%	
Somogy	27,2%	
Szabolcs-Szatmár-Bereg	26,2%	
Győr-Moson-Sopron	16%	Átlagtól alacsonyabb
Vas	18%	
Budapest	18,8%	

Forrás: Diákhitel Éves jelentés, 2010 alapján saját feldolgozás

1. ábra: Adott évben tanulmányait felsőoktatásban kezdő hallgató száma és diákhitelt igények számának összehasonlítása (fő)

Forrás: Felvi.hu – Elmult évek statisztikája és Diákhitel éves jelentések

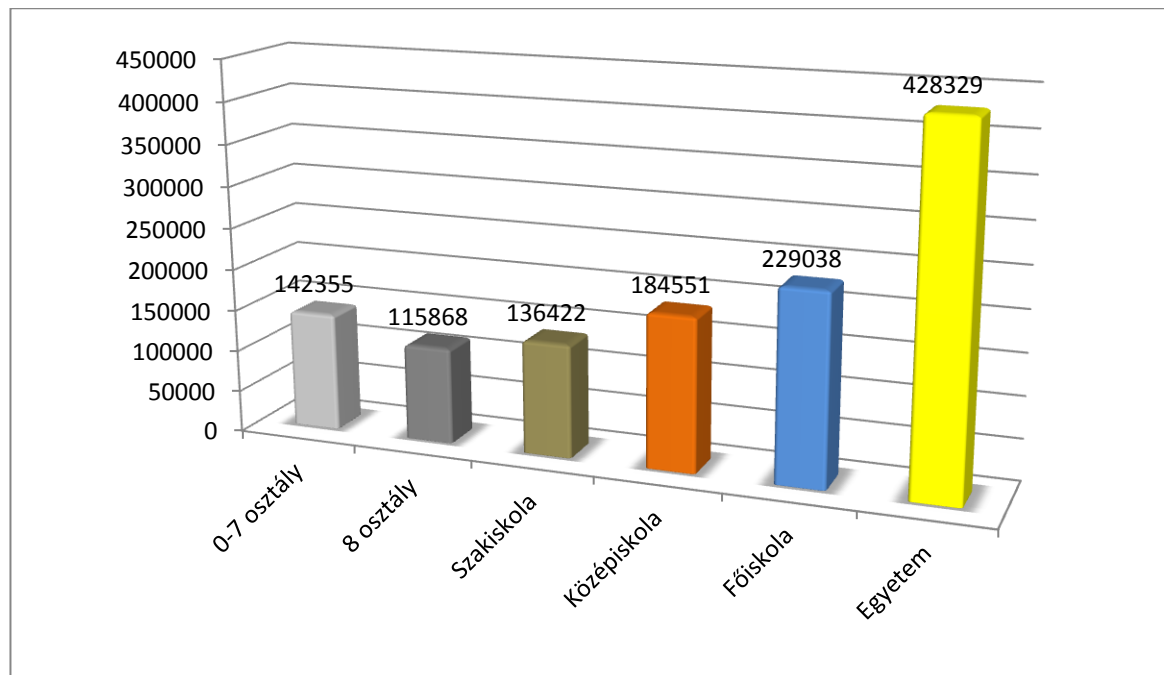
Felgyorsult világunk próbál alkalmazkodni a különféle változásokhoz, így már Európa valamennyi országában az élethosszig tartó tanulást (Life Long Learning, LLL) helyezi előtérbe, melynek ugyan vannak ellentétes célkitűzései, viszont olyan eredményt kíván elérni, mely a kialakult társadalmi, gazdasági és politikai változásokra és problémákra megoldást jelenthet. (Óhidy, 2009)

A tanulás folyamatával így nem csak egyéni érdekeinket szolgáljuk, hanem annak társadalmi, illetve vállalati (szervezeti) szinten is lehet hozadéka.

1. 2. MIÉRT TANUL(J)UNK TOVÁBB?

Az érettségi vizsga előtt álló diákok jelentős hányada tervezi a továbbtanulást valamilyen felsőoktatási intézményben, azonban gyakran tisztázatlan, hogy ez milyen többletkiadásokkal fog járni számukra, illetve családjaik számára. A felsőoktatásba vágyó középiskolások és gimnazisták hajtómotorjának a leendő bérüket tekintjük. A diplomás személyek nettó átlagkeresete 100-200 ezer forint között mozog átlagban, azonban előfordul, hogy a százezer forintos határt sem lépi át egy-egy felsőoktatási intézmény végzett hallgatóinak átlagos nettó keresete. (HVG különszám, felvi rangsor, p. 6) A leendő bért nem

csak a végzettség határozza meg, hanem például a személyre jellemző képességek és készségek is, a földrajzi elhelyezkedés is, valamint a munkavállaló mobilitása, stb.

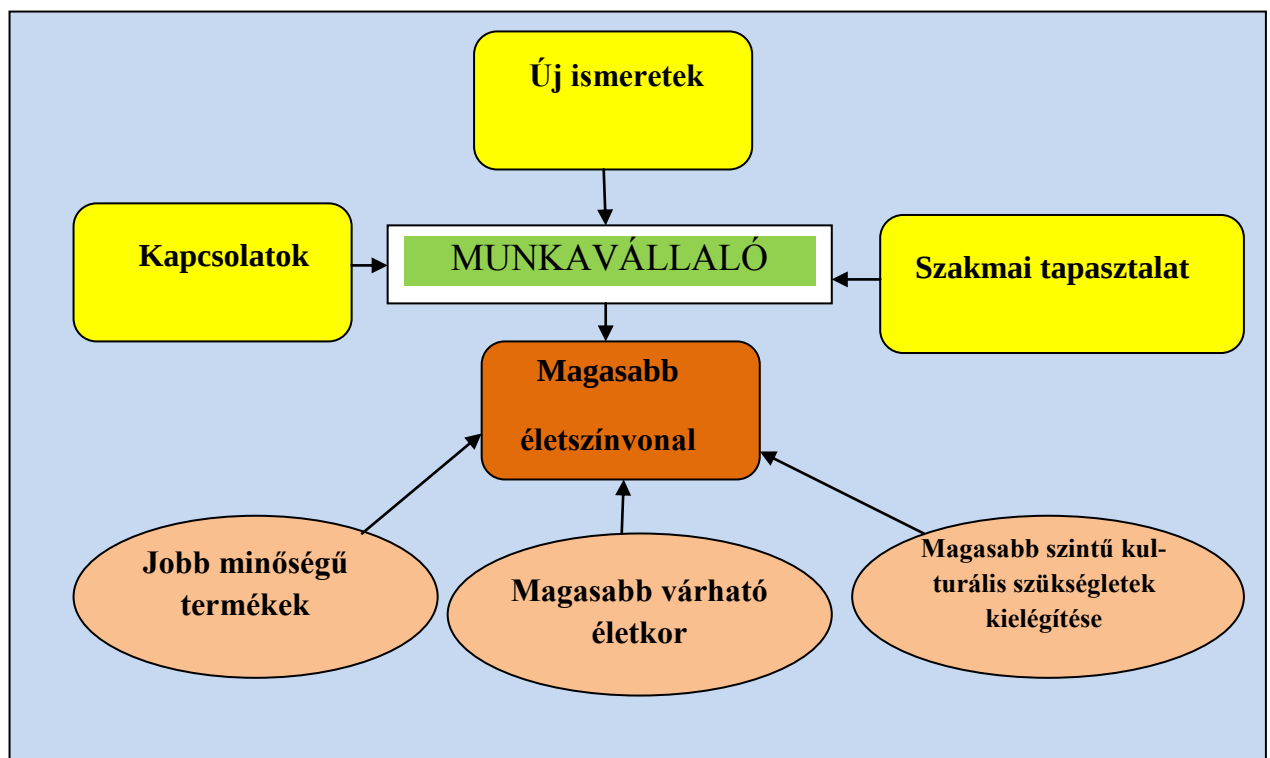
2. ábra: Nettó átlagkereset iskolai végzettség szerint 2009-ben

Forrás: HVG különszám 2010/3. november alapján saját feldolgozás

A 2. ábra jól szemlélteti, hogy azok a személyek, akik általános iskolai tanulmányaikat nem fejezték be, átlagosan közel harmincezer forinttal keresnek többet azoknál, akik befejezték és így álltak munkába, illetve még a szakiskolával rendelkezőknél is átlagosan néhány ezer forinttal többet keresnek. Hazánkban a különböző középfokú oktatási intézmények különböző presztízssűek, így a szakiskolában végzetek társadalmi megítélése a legrosszabb, majd ezt követik a különböző középiskolák, illetve gimnáziumok. 2009 nyarán kerültek ki az első szakemberek a munkaerőpiacra, akik az új típusú BA/BsC diplomával rendelkeztek, és a munkaerőpiaci elemzések eredményéből adódóan, a hagyományos 5 éves képzésben részesült személyek előnyt élveznek az új képzésben végzettekkel szemben. (HVG Különszám p. 6.) Az 1. táblázatot további vizsgálat tárgyává tehetjük és azt látjuk, hogy a főiskolai képzésben résztvevők bére 53,47%-a az egyetemet végzettekénél. Az OECD 2007-es statisztikai adatai alapján Magyarországon a diplomás munkavállalók, akik a 25-34 éves korintervallumba esnek, 193%-kal magasabb átlagbért szereznek, mint hasonló életkorú társaik, akik érettségivel igen, de diplomával nem rendelkeznek. Ezt az átlagot az egyetemi diplomával rendelkező 25-34 éves munkavállalók munkabére javítja fel, ugyanis az ő átlagkeresetük 230%-kal haladja meg a gimnáziumot végzet-

tekét és 238%-kal a szakközépiskolát végzetteket a Diákhitel Központ Éves Kiadványa – 2009/2010. tanév szerint. A jelenlegi piaci kilátások szerint a műszaki és természettudományi területen végzettek iránt jelenleg nagy kereslet mutatkozik, azonban egy 2011-ben megkezdett BA/BsC képzés 2014/2015-re fejeződik be, melyre épülő MA/MsC képzés 2016/2017-re és a piac jelenlegi statikus vizsgálata alapján nehezen állapítható meg a jövőbeli munkaerőpiaci kereslet az adott szakok és szakmák iránt. (HVG Különszám – Felsőoktatás, 2010)

Ahogy már említettem, a hallgatók jelentős részét a majdani fizetés ösztönzi leginkább, de kevesen gondolnak abba a ténybe pályaválasztáskor, hogy az adott szakmára mekkora az igény, a kereslet van a munkaerőpiacon. Ahhoz, hogy valaki sikeres felvételt nyerhessen egy felsőoktatási intézménybe, már az érettségi vizsga előtti 6. hónapban el kell döntenie, hogy mely tudományterület mely szakját fogja választani. Léteznek olyan személyek is, akiket alapvetően nem a jövőben realizálható bérjövődelem inspirál elsősorban, hanem elkötelezettek egy tudományterület iránt.

3. ábra: A jövőbeni munka motivációi hallgatói szemmel

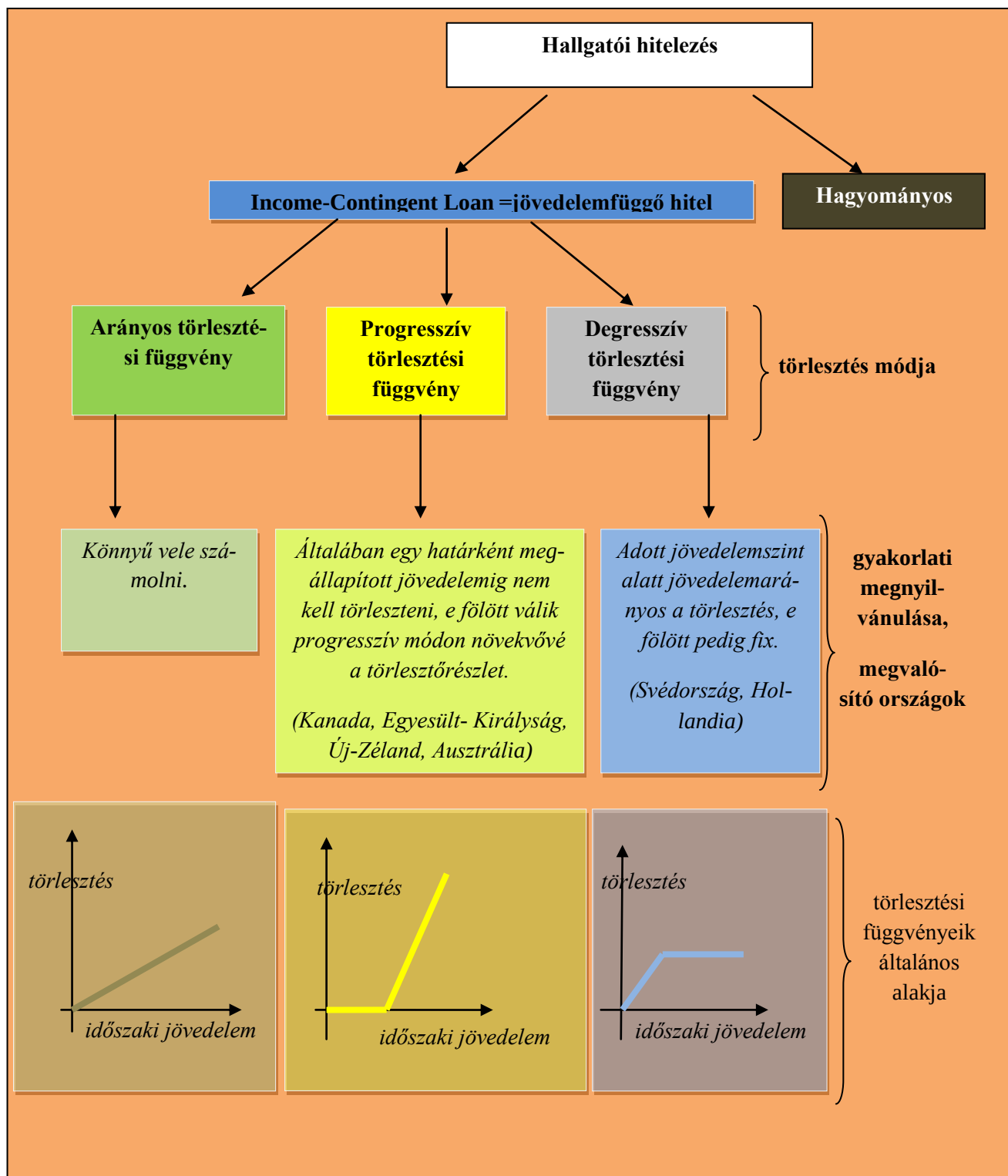
Forrás: Saját feldolgozás

II. A DIÁKHITELEZÉSI RENDSZER ELMÉLETE ÉS GYAKORLATA

Ebben a fejezetben azt vizsgálom meg, hogy a nemzetközi példák alapján milyen elvek alapján hozták létre a magyar hallgatói hitelezési rendszert, a létrehozott rendszereket hogyan csoportosíthatjuk, társadalmi szinten milyen más lehetőségek vannak a Diákhitel helyett, illetve ebben a fejezetben összehasonlítom más pénzügyi konstrukciókkal.

2. 1. A DIÁKHITEL-RENDSZERÉNEK ELMÉLETI ALAPJAI ÉS EZEN IRÁNYELVEK MEGVALÓSULÁSA A GYAKORLATBAN

A Diákhitel-rendszere már számos más országban sikeresen működött, mire a magyar szakemberek is belátták az új, speciális hitelkonstrukció fontosságát, mely a hallgatók képzési és megélhetési költségeit hivatott fedezni. (Berlinger, 2002) Azt gondoljuk, hogy a jelentős összegre rúgó tandíj esetében elengedhetetlen a hallgatói hitelrendszer működtetése, mivel a kiadások egy része a tandíjra, másik fele pedig a megélhetési kiadások fedezésére szolgál. Azokban az államokban, ahol a tandíj magas, ott mindkét célnak meg kell felelnie a Diákhitelnek, erre példa a tengerentúli nagy országok - Kanada és az Amerikai Egyesült Államok. (Majer – Közgazdasági Szemle, 2002) Az egyének eltérő ízlésétől, megtakarítási hajlandóságától függően változhat a felvett összeg, illetve egyéb más motívumai is lehetnek a diákhitel igénylésének, mint például az így szerzett pénz biztonságérzete. Az elmélet gyakorlati megvalósíthatósága nem teljes, mivel számos országban az eredeti kettős célkitűzés csak részben valósul meg, a diákhitel által felvehető maximális összeg a megélhetési és képzési összegnek csak bizonyos százalékát teszi ki. Ugyanakkor számos pozitívum is szól a pénzügyi innováció mellett, méghozzá az, hogy a jövőbeni fizetéshez alkalmazkodó, rugalmas törlesztést kínál a diákhitel program és próbálja minimálisra redukálni az eladósodottság mértékét. (Berlinger, 2002) Berlinger Edina kutatása során együttműködött a Diákhitel Központtal, melynél a szakértői vélemények kimondták, hogy a legtöbb hitelezett vissza tudja majd fizetni a kikalkulált összeget.

4. ábra: A hallgatói hitelezés különböző formái a törlesztőrészlet változása tekintetében

Forrás: Berlinger E. és Bankszemle alapján saját feldolgozás

A szakirodalom alapvetően kettő főtípust különböztet meg a hallgatói hitelezés tekintetében, ebből az egyik az ún. hagyományos modell, melynek keretében a hallgató minden hónapban azonos összeget utal át és ezzel csökkenti tőke és hiteltörlesztési kötelezettségét. A hallgatói hitelezés másik nagy formája az, mikor a jövedelem valamiféleképpen hatást gyakorol a fizetési kötelezettségre, mely lehet arányos a jövedelemmel, egy bizonyos jövedelmi szintig konstans, majd progresszív; illetve másik típusa a degresszív, mely nevéből adódóan először degresszív ütemben nő, majd bizonyos jövedelmi szint fölött konstanssá válik. (Berlingel et al., 2001)

Magyarországon akiknek a jogviszonya 2003. december 31-ig szűnt meg, azok jövedelemarányos visszafizetés formájában fogják törleszteni a felhalmozott adósságot 3 évvel később, addig akiknek a rá következő napra szűnt meg a hallgatói jogviszonya, azok 3420 forint fix összegű törlesztést teljesítenek. (HVG, 2005. jan. 22)

A Diákhitel 2001-es megalapítását követően számos változáson ment keresztül. Az alapítás idejében megfogalmazott alapelvek a következők:

- Mindenki számára azonos feltételekkel igényelhető hitel legyen a Diákhitel.
- Próbálja fedezni az életvitelhez kapcsolódó kiadások és oktatási költségek jelentős hányadát.
- Legyen vállalható a hitelkonstrukció törlesztési terhe, a kötelezettséget hatékony úton gyűjtse be a Diákhitel Központ.
- Önfenntartó rendszerként működjön és hosszútávon önfinanszírozó legyen.

Az alapítást követő számos fontosabb változás állt be a hallgatói hitelrendszerben, többek között bővült azoknak a köre, akik igényelhetik a diákhitelt. A korábbi 35 éves korhatárt 40 évre módosították és az alap-, illetve mesterképzést kibővítették az akkreditált intézmények felsőfokú szakképzésével, PhD-képzéssel is, illetve földrajzilag az EGT-tagországainak diákjai is igényelhetik a Diákhitelt. A változás magával hozta a különböző pénzügyi intézmények összefogását, így már kilenc kereskedelmi bank és hatvannál is több takarékszövetkezet együttműködésén alapul a hallgatói hitelezés. A rendszer működőképességét jól prezentálja, hogy 2005 óta megszűnt az állami beavatkozás a Diákhitel életében, tehát önfinanszírozóvá vált a rendszer. Az alapvető célkitűzést segítő folyamatosan növekszik a felvehető hitelösszeg, melynek révén az életviteli kiadások és oktatási költségek nagyobb hányadát fedi le a Diákhitel. A 2008/2009-es tanévtől bevezették a

közvetlen átutalás rendszerét, melynek segítségével a különböző felsőoktatási intézmény költségtérítési díját Diákhitelből fizethetik ki az erre rászoruló hallgatók. A rendszer tíz éve működése során sikeresen helyt állt, átvészelte a tőke- és pénzpiacon kibontakozó válságot és megőrizte költségvetési függetlenségét is. a Diákhitel Központ Éves Kiadványa - 2009/2010-es tanév szerint

A társadalom szintjén értelmezve a leghatékonyabbnak leginkább a jövedelemarányos rendszerek tekinthetők, ahol a munkabér egy előre meghatározott %-át vonják le hiteltörlesztés miatt. Ilyen elven működik az ausztrál, svéd, új-zélandi és a második brit modell is, valamint a magyar modellnek is vannak erre vonatkozóan irányultságai. (Berlinger et al., 2002)

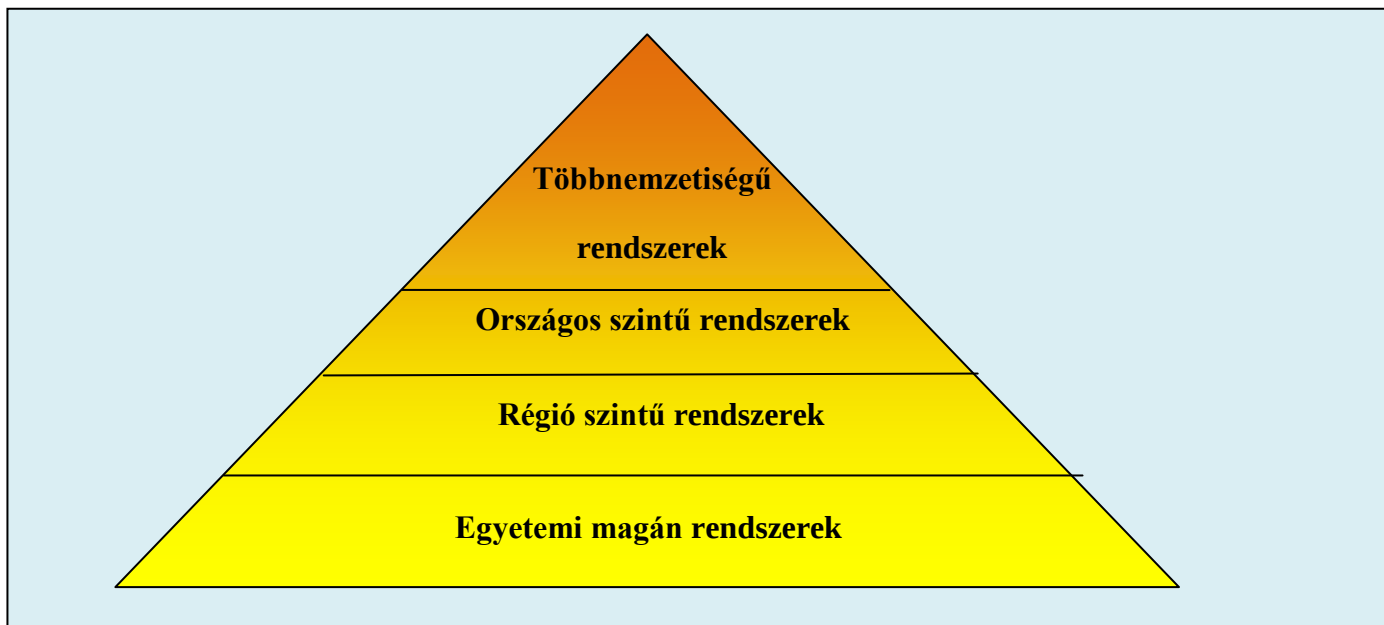
2. 2. A HALLGATÓI HITELRENDSZEREK CSOPORTOSÍTÁSA KÜLÖNBÖZŐ SZEMPONTOK SZERINT

2. 2. 1. Létrehozó és működtető szerint

Alapvetően négy típusú hallgatói hitelrendszert különböztetünk meg, melyek az állami (jamaicai SLB, kínai, kombui ICETEX) nonprofit (amerikai, mexikói egyetemek saját hitelezési rendszere), magánrendszerek (USA), vegyes rendszerek, melyek integrálják az állami és magánszervezetek tulajdonságait, jellemzőit (kolumbiai COLFUTURO). (Berlinger et al., 2002)

2. 2. 2. Földrajzi kiterjedtség szerint

Ilyen szempontból a legegyszerűbb rendszernek az egyetemek saját hallgatói hitelezői rendszerét tekintjük (USA, Kína, Mexikó), ennek magasabb szintű változata, mikor egyesületek keretében valósul meg (Brazília FUNDAPLUB). Amennyiben a földrajzi tényezők nagy mértékben befolyásolják a gazdasági, társadalmi és szociális jellemzőket, akkor nem ritkán régiók együttműködéséről beszélünk, ahol az egy régióba tartozó felsőoktatási intézmények hallgatói kedvező hitelkonstrukció keretében folytathatják tanulmányaikat (Quebec – Kanada). Valamivel hatékonyabb és kockázatosabb működést hordoz magában, hogyha egy ország valamennyi felsőoktatási intézménye egy hitelrendszerhez köthető, ekkor országos szintű hallgatói hitelezésről beszélünk (Kolumbia ICETEX). A globalizáció és a nagyfokú integráció eredményeképpen az ezredfordulóra már megjelentek a többnemzetiségű rendszerek is, melyek közé például az EBRD és az ABN-AMRO-t soroljuk. (Berlinger et al., 2002)

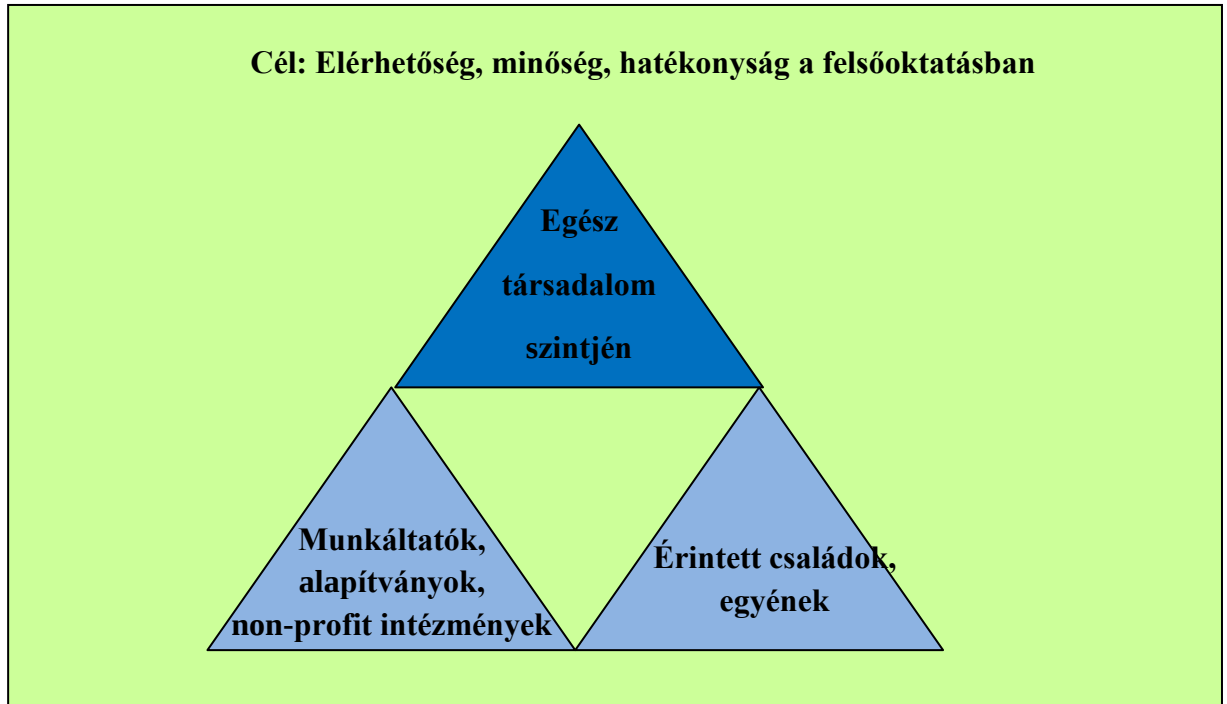
5. ábra: A hallgatói hitelrendszer földrajzi kiterjedtség szerinti tagoltsága

2. 2. 3. Szervezeti felépítés szerint

A szervezeti felépítés vizsgálata fontos, mivel a különböző társadalmak különböző hitelvisszafizetési hajlandósággal rendelkeznek, így változik a földrajzi felbontás szerint vizsgált elemek szervezeti felépítése is. A hallgatói hitelezéssel foglalkozó intézmény lehet egy kereskedelmi bank, több kereskedelmi bank, akár kormányzati irányítás alá tartozó bankok végzik, illetve néhány helyen egy állami tulajdonban lévő intézményt bízták meg ezzel a feladattal. A szervezeti felépítés meghatározza a beszedési mechanizmust is. Amennyiben kereskedelmi bankok adják a hiteleket, akkor az esetek jelentős hányadában ők is gyűjtik be a törlesztőrészeket, amennyiben az állami szerepvállalás mértéke magas, akkor a nemzeti adóhatóságot bízzák meg ezzel a feladattal. Ez kettő szempont szerint is jelentős, ugyanis olcsón tudja biztosítani az egész folyamatot, ugyanakkor hiteles, naprakész információi vannak az ország lakóinak jövedelmi helyzetéről. (Berlinger et al.; 2002)

2. 3. A DIÁKHITEL MAKROSZINTŰ ALTERNATÍVÁI

Fontos megemlítenünk azt, hogy a Diákhitelnek relatíve sok alternatívája ismeretes társadalmi szinten. Mielőtt Magyarországon is megalkotásra került a Diákhitel-rendszer, előtte a szakemberek a nemzetközi gyakorlathoz nyúltak, átvizsgálták, hogy mely elemek tehetnek sikeressé egy-egy hallgatói hitelezési rendszert és melyek jelentik a biztos csődöt számára.

6. ábra: A Diákhitel makroszintű alternatívái

Forrás: Berlinger E. – Walter Gy. – Zsembery L. (Bankszemle) alapján saját feldolgozás

Ha az egész társadalom szintjén értelmezett hallgatói hitelrendszer elkerülését vizsgáljuk, azt láthatjuk, hogy ez számos problémát vethet fel. Amennyiben az állam a felsőoktatás finanszírozásához szükséges jövedelmet adóztatással érne el, akkor annak a társadalmi visszhangja rendkívül hangos lenne. (Berlinger et al., 2002) A további alternatívák is különböző problémák forrásai lehetnek, ugyanis a rendszerváltást követően nem alakult ki az a bizalmas, támogató légkör Magyarországon, mely akár vállalati szinten, akár non-profit szervezetek útján segítené a hátrányos helyzetben lévő hallgatókat a felsőoktatásban való részvételre. Amennyiben egy vállalat elkötelezné magát afelé, hogy egy hallgató tanulmányait fedezze, akkor mind a vállalat, mind a munkavállaló elköteleződne, így valamelyest korlátozódnának a későbbi munkavállalási lehetőségei. A jelenlegi társa-

dalmi-gazdasági helyzetben vannak olyan személyek, akik nem vehetnek részt a közoktatásban anyagi gondok miatt, erre adhat megoldást a diákhitel, de fontos azt leszögezni, hogy a felsőoktatást nem közjósággként kell értelmeznünk. (Berlinger et al., 2002) A Diákhitel megalkotása előtt a szakemberek tisztában voltak azzal a ténnyel, hogy akkora összeget szinte lehetetlen nyújtani egy hallgató számára, mely a tandíjakra, az oktatás egyéb kiadásaira, az életviteli költségekre és egyéb más kiadásokra fedezetként szolgálna anélkül, hogy ne lehetetlenítené el a hitelezettek jelentős részét hosszú távon. Berlinger, Walter és Zsembery szerint fontos volt az a kialakítás során, hogy a hallgatók részben államilag támogatott képzésben vegyenek részt és a család is járuljon hozzá némileg kiadásainak fedezéséhez.

Majer Balázs véleménye szerint a Diákhitelnek pusztán politikai retorikában van pozitív képe és 2002 nyarán kiadott publikációjában mélységesen bírálta a hazai hallgatói hitelrendszert nemzetközi példákat felhozva. Vádolja a rendszert azzal, hogy nem felel meg a hatékonysági és méltányossági kritériumoknak, illetve a fejlett országok általános gyakorlata sem tükröződik le a hazai rendszerben. Véleménye szerint alapvetően három forrásból szerezhető meg a működéshez szükséges pénzeszköz a felsőoktatás világában, ahol az OECD-tagországok területén a költségek átlagos megoszlási aránya 1:4. Természetesen szükség van állami beavatkozásra, mivel anélkül sérülne az oktatási esélyegyenlőség elve, illetve az államnak a társadalom egyes csoportjaival szemben relatíve csökkenenie kell az oktatási jószágnak az árát, hogy részt vehessenek a képzésben. (Mayer, 2002)

2.4 NEM MINDEN ARANY, AMI FÉNYLIK, AVAGY A DIÁKHITEL CSŐDJE A YALE EGYETEMEN

Az eddig felvázolt rendszerek mellett most szeretnék egy olyat is bemutatni, amely sikertelensége arra ösztönözte a oktatás-gazdaságtan szakembereit, hogy a meglévő rendszereken javítsanak, illetve a jövőbeliek kialakításánál számos új tényezőt vegyenek figyelembe a rendszer stabilitásának fontossága miatt.

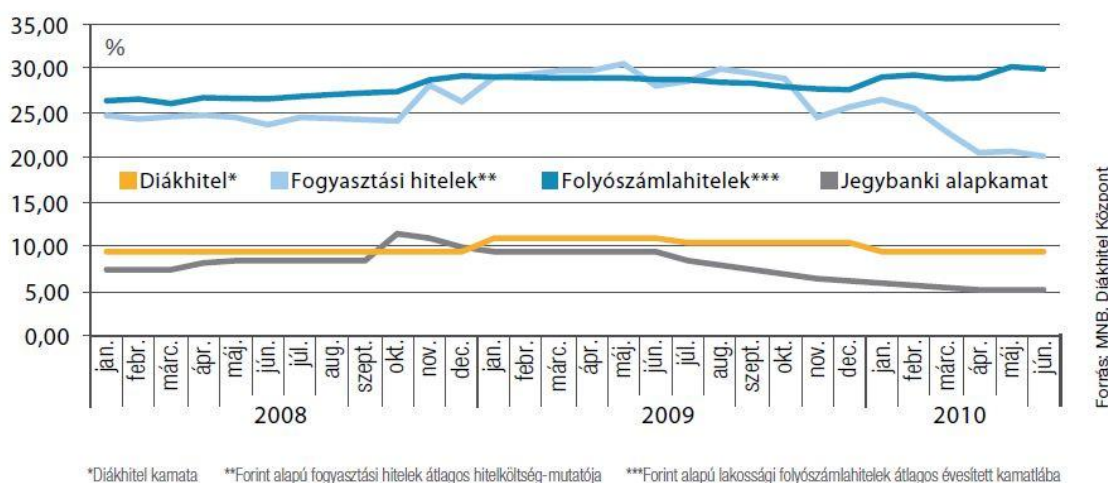
1971-ben kezdődött Tuition Postponment Option Plan nevet viselő diákok hitelezését szolgáló hitelkonstrukció, mely sajátja volt, hogy a kölcsönvett összeg minden egyes ezer dollárja után 0,04 százalékot kellett a hitelviisszafizetésére fordítani addig, míg az addig hitelezett személyek összessége be nem fizette az addig felgyülemlett tartozását. A rendszer néhány éven belül működésképtelenné vált, ugyanis az idő előrehaladtával jöve-

delempolarizációt figyeltek meg, melynek hatására a rendszer az ezredforduló előtt összeomlott és a hitelezettek tartozását elengedték. (Berlinger, 2002)

2. 5. A DIÁKHITEL ÖSSZEHASONLÍTÁSA EGYÉB PÉNZÜGYI KONSTRUKCIÓKKAL

A különböző pénzügyi konstrukciók hitelkamatait nagymértékben befolyásolja a jegybanki alapkamat. Magyarországon a jegybanki alapkamat 1995-ben 28% volt, majd az ezt követő éveket csökkenő tendenciával jellemezhetjük. A Diákhitel 2001. szeptemberi indításakor a jegybanki alapkamat 11,25% volt, majd 2002. május 22-ig csökkent, ekkor 9%-on állt. Az alapkamat drasztikus változása 2003 decemberére tehető, amikor 3%-kal emelték meg, majd ezt követően 2005-ig újra csökkent. 2008-ban ismét 3%-os növelés történt, ekkor 8,5%-ról 11,5%-ra emelték a jegybanki alapkamatot, azóta 2010. április 27.-ig csökkent 5,25%-ra, jelenleg 6%-on áll. (lásd 1. sz. melléklet)

A 7. ábrán jól láthatjuk, hogy a Diákhitel kamata a 2008-as időszakban egy szűk sávban mozog a jegybanki alapkamat körül. Kezdetben a Diákhitelnek volt magasabb a kamata, majd 2008 októberétől az alapkamat meghaladta a Diákhitel kamatát, ami az új évben ismételt változást eredményezett. A 7. ábrán jól kivehető, hogy 2009 nyarától a Jegybanki alapkamat nagyobb mértékben csökken, mint a Diákhitel kamata.

7. ábra: A különböző hiteltípusok kondícióinak alakulása (2008-2010)

Forrás: Diákhitel Központ Éves Kiadványa – 2009/2010-es tanév

4. táblázat: Különböző bankok által nyújtott hitelek és azok Teljes Hiteldíj Mutatója

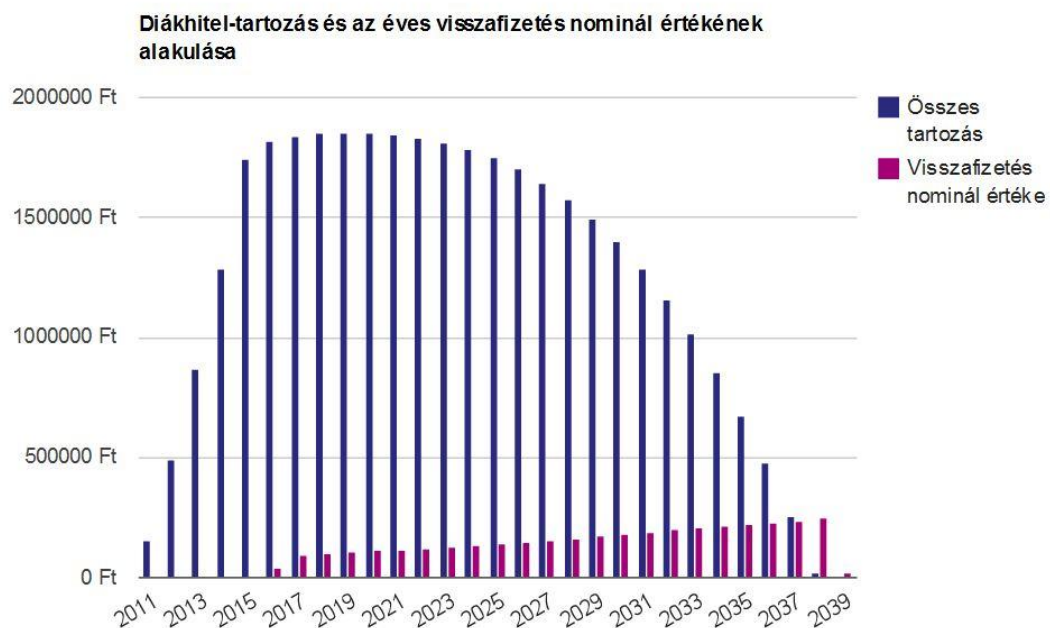
<i>Hitel megnevezése</i>	<i>Erste személyi kölcsön</i>	<i>Budapest Bank személyi kölcsön</i>	<i>Raiffaisen Bank fedezet nélküli személyi kölcsön</i>	<i>K&H Zöldhitel</i>	<i>Diákhitel</i>
Teljes Hiteldíj Mutató (THM)	32,04% (helyi munkabérszámlás ügyfeleknek)	37,7% (500.000 forintig, 60 hónapra)	26,4%, 30,9%, 38,9% (besorolástól függően)	10,1-10,6%	kamata: 8%

Forrás: www.erstebank.hu, www.budapestbank.hu, www.raiffaisen.hu, www.kh.hu, www.diakhitel.hu alapján saját feldolgozás

A 4. táblázat jól szemlélteti a különböző bankok által nyújtott hitelek THM-jeinek változatosságát. Az ErsteBanknál igényelt hitelt az befolyásolja, hogy a hitelezett a munkabérét a náluk vezetett bankszámlára utaltassa. Addig a Budapest Bank értékhatárt szab meg, mely alatt és felett változik a felvett összeghez tartozó THM. A Raiffaisen Bank különféle besorolásokat eszközöl annak érdekében, hogy a különböző kockázatot jelentő ügyfelek számára milyen kamattal adjon hitelt. A K&H Bank Zöldhitelének THM-e azért ilyen alacsony, mivel ezt a beruházást lakások energiatakarékos ellátására találták ki. Alapvetően a hitelek kamatát befolyásolja a hitel összege, a hitel futamidejének a hossza, a hitelezett milyen céllal vesz fel hitelt (szabadfelhasználású hitel, lakáshitel, stb.), milyen kategóriába sorolható be a pénzintézeteknél a hitelezett.

A Diákhitel kamata az előzőeknél jóval kedvezőbb, azonban fontos megjegyezni azt, hogy ameddig a többi hitel törlesztése jó esetben folyamatosan történik, addig a hallgatói hiteleket nem kötelező törleszteni a tanulmányi évek alatt, ez idő alatt kedvező kamattal kamatozik, majd ezt követően kell törleszteni.

2.6. A DIÁKHITEL JÖVŐBENI TÖRLESZTÉSÉNEK VIZSGÁLATA GYAKORLATI PÉLDÁN KERESZTÜL

8. ábra: Számpélda a hallgatói hitel működésére

Forrás: www.diakhitel.hu Diákhitel Kalkulátor alapján

Az általam kiválasztott hitelezett 150.000 forint összegű hitelt vesz fel a 3. félévétől fogva, pesszimista kilátásai vannak tanulmányait illetően, úgy tervezi, hogy a fennmaradó tantárgyakat 9 félév alatt tudja csak teljesíteni, mely során félévente folyamatosan 150.000 forint összegű hitelt igényelne. Munkába 2017. januárjában szeretne állni, nem tud sem előtörlesztetni, a kamattámogatás lehetőségével és a szüneteltetéssel sem szeretne élni, a diákhitel kamatának, az inflációnak és a reálbérek alakulására pesszimista kilátásai vannak. Tervei szerint az infláció és reálbérnövekedés fölött 5 év alatt átlagosan 10%-os bérnövekedést fog elérni. A 8. ábrán látható, hogy rendkívül gyors ütemben nő az összes tartozás, mely 2019-re éri el csúcspontját 1.857.715 forintot. A visszafizetés 2039-ben ér véget, amikor a visszafizetés nominál értéke 19.392 forint a Diákhitel Hitelkalkulátor szerint.

III. A HALLGATÓI HITELRENDSZER KETTŐS MEGÍTÉLÉSE

Mint minden rendszernek, így a hallgatói hitelezés intézményének van visszhangja, melyet ebben a fejezetben szeretnék részletesen bemutatni.

3. 1. ÉRVEK A HALLGATÓI HITELRENDSZER MELLETT

A hallgatói hitelrendszert alapvetően egy segélyezési rendszerrel lehet összehasonlítani. A segélyezési rendszer közgazdaságtani szempontból jövedelem-újraelosztó szereppel bír, míg a hitelezés során a hitelezett kötelezettséget vállal arra, hogy a kölcsön vett összeg kamattal módosított mértékét visszafizesse.

A kölcsön azért tűnik előnyösebb megoldásnak, mert szélesebb kör számára pénzügyi lehetőség, mintha segélyezésről beszélünk, korántsem elfelejtve azt, hogy a segélyezésnek milyen negatív megítélése van szinte az egész társadalom tekintetében. Majer Balázs szerint a hitelvisszafizetéseket a későbbi generációk támogatására lehet fordítani. A segélyeknél az állam valahonnan átcsoportosítja azt az összeget, vagy valamilyen forrást talál arra, hogy átadja a rászorulóknak, addig a hitelrendszerrel inkább garanciaként jelenik meg az állam a jövőben visszafizetések tekintetében. Továbbá az is fontos, hogy a hallgatói hitelrendszer a felsőoktatás „társadalmának” szélesebb rétegeit is elérje, mint a transzfer, ami pusztán a jövedelem alapján rangsorolt csoportok alsóbb rétegeit. A hitel során folyósított összeggel, illetve annak visszafizetésével hozzájárulunk oktatási költségeinkhez, illetve segít abban, hogy önállóságunk és önellátási képességünk javuljon. Általában megtanulunk jobban bánni a pénzzel, tudatosabban költeni a rendelkezésre álló összeget, egyfajta pénzzel való gazdálkodási képességet biztosít olyanok számára is, akik addig nem, vagy kis mértékben száltak bele a családi költségvetésbe. A magyar társadalmat is magas hitelfelvételi hajlandóság jellemzi és Majer Balázs szerint nincs ez másképp a hallgatók között sem, egyesek megfelelő megoldásként tekintenek a pénzügyi problémák megoldásaként a Diákhitelre. (Majer – Közgazdasági szemle, 2002)

3. 2. ELLENVÉLEMÉNYEK A HALLGATÓI HITELRENDSZERREL KAPCSOLATBAN

Majer véleménye szerint az alacsony jövedelműeket alapvetően elijeszti az a tudat, hogy a leendő hallgató az oktatási idő alatt relatíve eladósodjon, amelynek általában nincs fix ideje, hogy mikorra szűnik meg és életének elkövetkező éveiben ennek törlesztésére fog figyelni. (Majer –2002) A jelenlegi gazdasági, azon belül munkaerő-piaci kilátások mellett nehezen mondható meg, hogy egy képzett szakember 5 év múlva milyen bért kap-

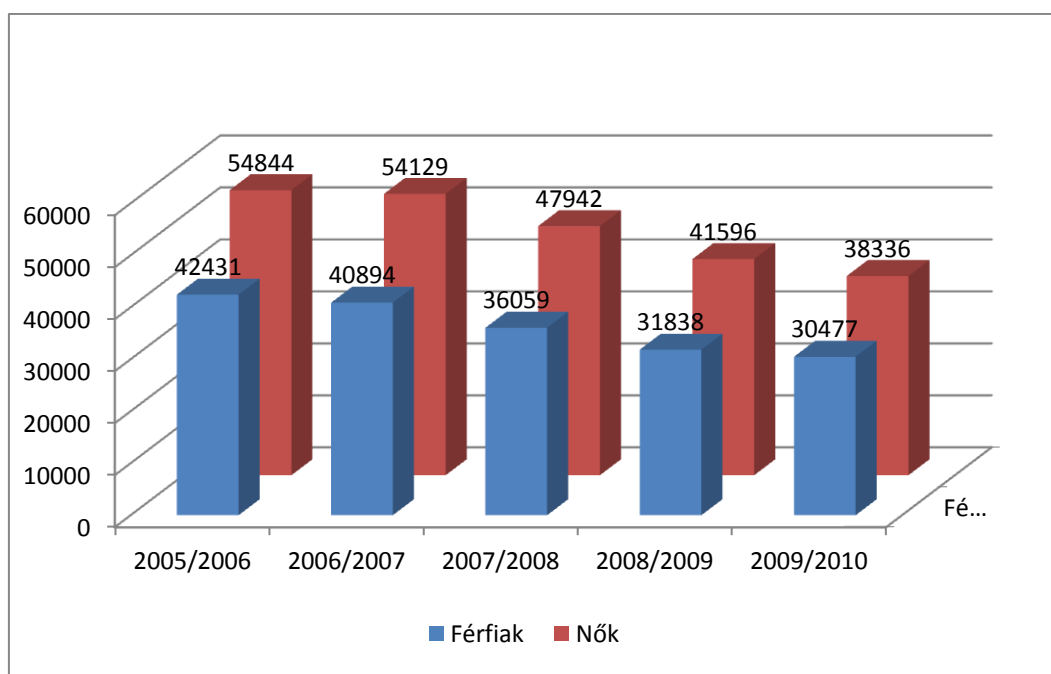
hat munkavállalójától, ha munkába állhat, ugyanakkor egyes tudományterület végzettjeinél a munkába állás lehetősége is kimondottan nehéz feladatnak minősül. A Közgazdasági Szemle egyik 2002-es számában azt is olvashatjuk a Diákhitel hátrányáról, hogy rontja a tisztán piaci mechanizmusokat az állami szerepvállalás végett, ugyanakkor erre szükség van, mivel e nélkül az igazságosság nem valósulhatna meg. Az állami támogatás is rejtett segélynek tekintendő, de a nemzetközi gyakorlat azt a hallgatói támogatási rendszert preferálja leginkább, mely 50-50%-ban tartalmaz hitelt, illetve segélyeket.

IV. A HITELEZETTEK MEGOSZLÁSÁNAK VIZSGÁLATA

Ebben a fejezetben a különböző minőségi ismérvek szerint csoportosított hallgatókat fogom vizsgálni a diákhitelezés folyamatában.

4. 1. NŐK ÉS FÉRFIAK A HALLGATÓI HITELEZÉS FOLYAMATÁBAN

A nem alapján történő megkülönböztetés fontosságát azzal szeretném alátámasztani, hogy nemek szerint eltérő a várható életkor, a jövőben kézhez kapott munkabér összege, illetve eltérő karrierpályát futhatnak be a nők és a férfiak. Ameddig a férfiak munkavállalását inkább a karrierközpontú szemlélet jellemzi, addig a nők jelentős része a gyermekvállalás mellett dönt, így a kieső idő alatt más mértékű jövedelemváltozás áll be náluk, mint férfitársaiknál.

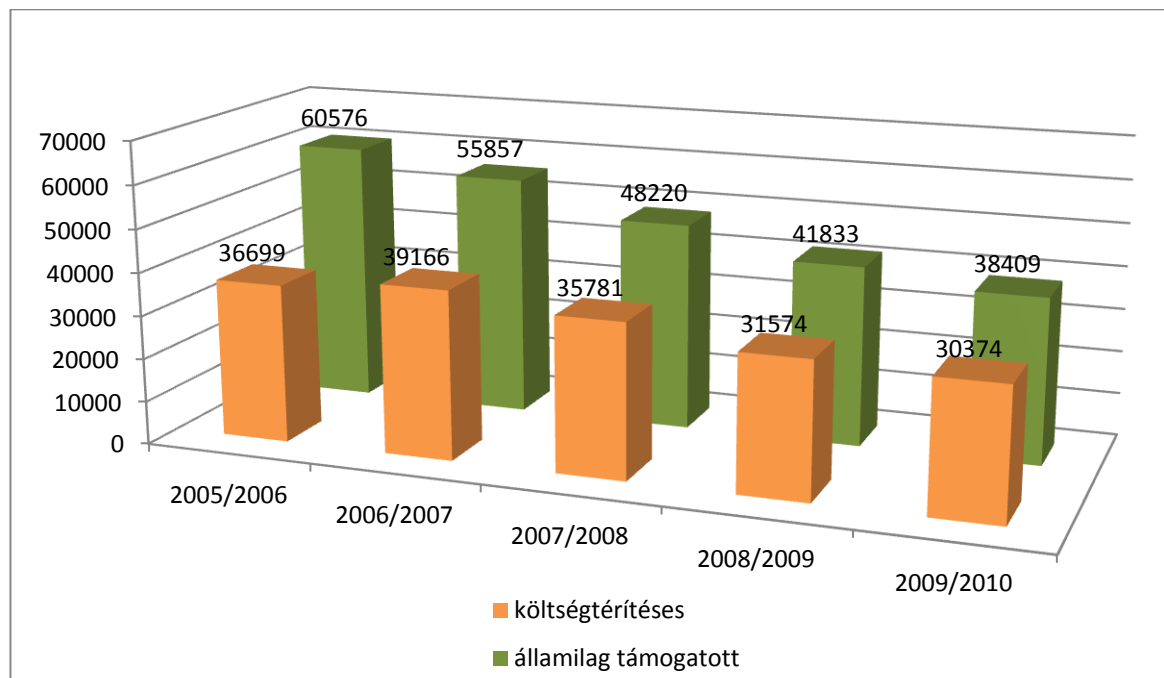
9. ábra: A Diákhitelt felvett hallgatók nemenkénti megoszlása a 2005/2006-os tanévtől a 2009/2010-es tanévig (fő)

Forrás: A Diákhitel Központ Éves kiadványa - 2009/2010. tanév, 2008/2009. tanév, 2007/2008 tanév, 2006/2007. tanév, 2005/2006. tanév alapján saját feldolgozás

A 9. ábrán láthatjuk, hogy minden évben jelentősen kevesebb férfi hitelfeltevőt regisztrálnak. A legnagyobb különbséget a 2005/2006-os tanév mutatja, ahol 12.413-mal több nő vette fel a Diákhitelt, mint férfi. A hallgatói hitelezési programban résztvevők száma folyamatosan csökkent, az utolsó vizsgált év hiteleseinek száma 74,71% az első

évhez képest. A nők magasabb hiteligénylését alapul véve a 2008/2009-es tanév 70 vizsgált intézményében a hallgatók 42,7%-a volt férfi (166.514 fő), míg 56,3%-a nő (214.505 fő), amely valamelyest választ ad arra, hogy miért népszerűbb a nők körében a Diákhitel nyújtotta lehetőség. az NFI, 2008/2009 gyorsjelentése szerint.

4. 2. ÁLLAMILAG TÁMOGATOTT ÉS KÖLTSÉGTÉRÍTÉSES HALLGATÓK A HITELEZÉS FOLYAMATÁBAN

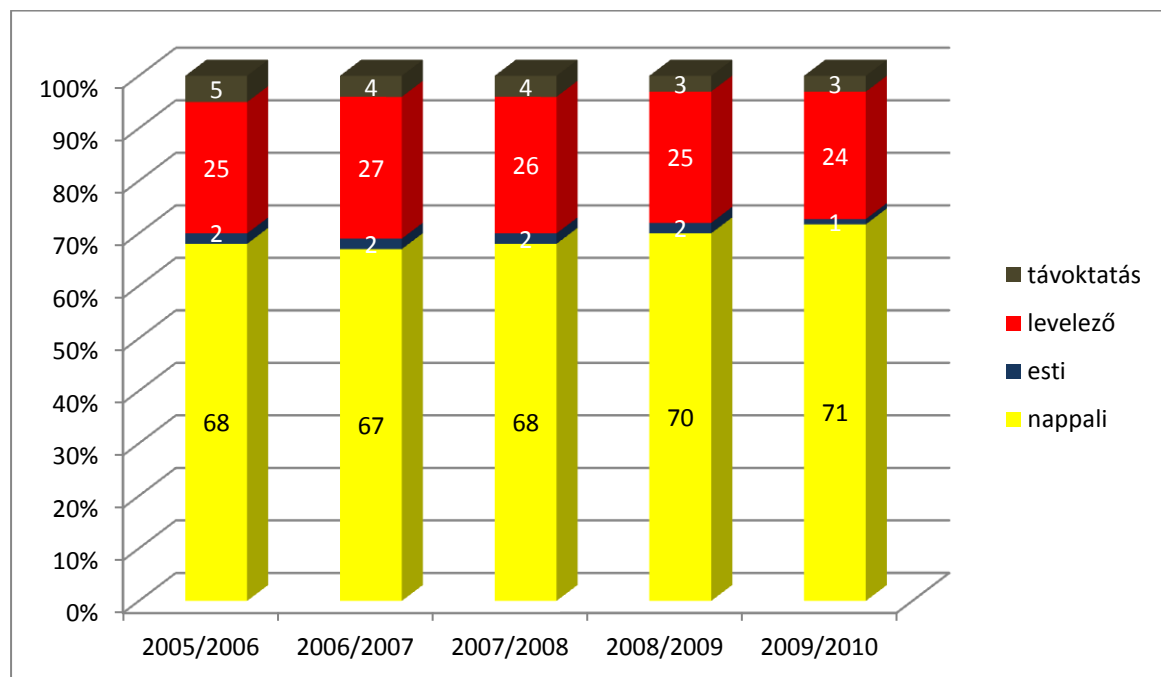
10. ábra: A Diákhitelt felvett hallgatók megoszlása államilag támogatott és költségtérítéses hallgatók között a 2005/2006-os tanévtől a 2009/2010-es tanévig (fő)

Forrás: A Diákhitel Központ Éves kiadványa - 2009/2010. tanév, A Diákhitel Központ Éves kiadványa - 2008/2009. tanév, A Diákhitel Központ Éves kiadványa – 2007/2008 tanév, A Diákhitel Központ Éves kiadványa – 2006/2007. tanév, A Diákhitel Központ Éves kiadványa – 2005/2006. tanév, alapján saját feldolgozás

2005/2006-os tanévről a következő tanévre 6,72%-os növekedés figyelhető meg azon költségtérítéses hallgatók között, akik igénybe vették a Diákhitelt. A 2006/2007-es évtől kezdődően ez a szám folyamatosan csökken, míg az utolsó vizsgált tanulmányi időszak és az első között az államilag támogatott hallgatóknak csak 63,41%-a, míg a költségtérítéseknek 82,77%-a áll. A Diákhitelt igénylő, államilag támogatott képzésben résztvevő hallgatók száma, akik igényelték a Diákhitelt, folyamatosan csökkent. 2008/2009-es tanévben 381.019 hallgató állt kapcsolatban a már korábban említett 70 felsőoktatási in-

tézménnyel, mely 25 egyetem és 45 főiskola hallgatóit vizsgálta és azt állapítom meg, hogy az államilag támogatott képzésben résztvevők aránya 55,56%, míg a költségtérítéssel hallgatóké 44,44%. A hallgatók 70 intézményben vizsgált megoszlása némiképp hasonlóságot mutat a Diákhitelt igényelt hallgatók megoszlásával képzési forma vizsgálatát tekintve. az NFI, 2008/2009 gyorsjelentése szerint

4. 3. ELTÉRŐ KÉPZÉSI FORMÁBAN RÉSZTVEVŐ HALLGATÓK A HITELEZÉS FOLYAMATÁBAN

11. ábra: A Diákhitelt felvett hallgatók megoszlása %-ban képzési forma szerint a 2005/2006-os tanévtől a 2009/2010-es tanévig

Forrás: A Diákhitel Központ Éves kiadványa - 2009/2010. tanév, A Diákhitel Központ Éves kiadványa - 2008/2009. tanév, A Diákhitel Központ Éves kiadványa – 2007/2008 tanév, A Diákhitel Központ Éves kiadványa – 2006/2007. tanév, A Diákhitel Központ Éves kiadványa – 2005/2006. tanév, alapján saját feldolgozás

A képzési forma szerinti megoszlást vizsgálva arra a megállapításra jutottam, hogy a 2005/2006-tól 2009/2010-ig tartó időintervallumban kis mértékű változások történtek az egyes csoportok között. Az utolsó vizsgált évben a nappali tagozatos hallgatók elérték megoszlásuk maximumát, 71%-ot, addig az esti képzésben résztvevők pedig a minimumot, az 1%-ot. A 2005/2006-os tanévről a rákövetkezőre nőtt a levelezős hallgatók aránya, majd az időszak végéig folyamatosan csökkent az arányuk. A távoktatásban résztvevő

hallgatókra is a csökkenő tendencia jellemző. A levelező, távoktatási és esti képzésben résztvevők relatíve alacsony hányadát az magyarázza, hogy ők teljes munkaidőben is képesek munkába állni, ameddig nappali tagozatos társaik nem vállalnak munkát, vagy csak részmunkaidős diákmunkát. A hallgatók képzési forma szerinti megoszlását is vizsgálnunk kell, így a 2008/2009-es tanévben a vizsgált 70 intézményben, ahol adatot gyűjtöttek, azt tapasztalták, hogy a hallgatók 63,76%-a nappali, 1,86%-uk esti, 29,16%-uk levelező, míg 5,22%-uk távoktatási képzés keretében vesz részt az NFI, 2008/2009 gyorsjelentése szerint. A 11. ábrával összehasonlítva láthatjuk, hogy a hallgatói hitelt igénybevettek megoszlása jelentős hasonlóságot mutat a vizsgált 70 intézmény 2008/2009. évi tanévében vizsgált hallgatók megoszlásával.

V. KUTATÁS A HALLGATÓK PÉNZKÖLTÉSI MOTÍVUMAINAK ÉS A DIÁKHITELHEZ VALÓ VISZONYÁNAK VIZSGÁLATÁRA

Ebben a fejezetben az elvégzett kutatásról, illetve annak eredményéről fogok írni, kiemelt figyelmet szentelve a diákhiteles hallgatók pénzköltési és megtakarítási hajlandóságára.

5. 1. A KUTATÁS

A kutatásom célja az volt, hogy a Miskolci Egyetemre járó hallgatók pénzköltési motívumainak és a Diákhitelhez való viszonyát feltárjam, megvizsgáljam, hogy egyes hallgatók miként vélekednek a hallgatói hitelezésről, milyen feltételek mellett vették azt igénybe.

Az idő szűkössége és a sokaság nagysága miatt a kutatás során nem reprezentatív mintavételezést alkalmaztam, mivel számos kritérium befolyásolta volna ezt, többek között a hallgatók születési éve, a megkérdezettek neme, hogy melyik kar hallgatói, hogy melyik évfolyamra járnak és még a rendelkezésre álló idő alatt sem lehetett volna megoldani ezen eredmények hatékony feldolgozását. (Babbie, 1996)

Az elkészített kérdőív próbakérdezését követően 100 hallgató töltötte ki, akik közül mindösszesen 10 fő vett igénybe Diákhitelt, úgyhogy annak érdekében, hogy ezeket a hallgatókat a vizsgálat során megfelelő statisztikai elemzéseknek vethessem alá a kérdőívezést tovább folytatva már csak a Diákhitelben részt vett hallgatókra koncentráltam. A kérdőív második megkérdezését követően a vizsgált sokaság elemszáma 115, amelyben 25 személy vett igénybe hallgatói hitelt. A vizsgált sokaság összetétele a véletlenszerű megkérdezés miatt nem mérvadó.

5. 2. A KÉRDŐÍVKÉSZÍTÉSE ÉS ÉRTÉKELÉSE

A kérdőív elkészítése során célul tűztem ki, hogy minél több információt megszerzzek a hallgatók pénzzel való gazdálkodásának jellemzőiről, ugyanakkor olyan hosszúságú kérdőívet kellett elkészítenem, amelyet a hallgatók készségesen és hitelesen kitöltenek. A kérdőív általános része 18 kérdést tartalmaz, ahol az utolsó kérdés elágazást tartalmaz, mely során a kérdőív további kérdéseit a Diákhitelben részt vett hallgatók töltötték csak ki.

A kérdőív első öt kérdése a hallgatók sokaságon belül elfoglalt helyére vonatkozik. A 6.-tól a 13. kérdésig a hallgatók pénzzel való gazdálkodását vizsgáltam, mennyire tervezik előre kiadásait, mennyire hajlandóak időt áldozni arra, hogy valamit olcsóbban vásároljanak meg. A 14.-től a 16. kérdésig azt vizsgáltam, hogy mennyire befolyásolja a hallgatókat egy-egy márka, a termék minősége, illetve az, hogy mi a választott termék származási országa. A 17-es kérdés keretében egy válaszmátrixot készítettem, melynek során a vízszintes tengelyen található elemeket kellett értékelniük aszerint, hogy mennyit költenek rá a hallgatók. Természetesen ezek relatív mennyiségek, mert mindannyiunk személyes jellemzői miatt más-más jelentéssel bír a „sokat” és a „csekély összeget”, azonban fontos volt tudni azt, hogy mely termékek, szolgáltatások, események azok, melyek leginkább megterhelik az egyetemisták és családjaik pénztárcáját. A válaszmátrix felső sorában található elemek különböző számértékeket kaptak a kiértékelés során, így a sokat költ a skálán 5-ös értékű lett, az átlagos 3-as, a csekély az 1-es, aki nem költ a betűvel megjelölt termék- és szolgáltatáscsoportokra, illetve eseményekre, annak értéke zérus. A 19. kérdésben azt vizsgáltam, hogy a hallgatók milyen hányada érzi úgy, hogy a félév egészére egy összegben veszi fel a Diákhitelt, míg mások a havi folyósítást választották. Ezt követően arra kerestem a választ, hogy a hallgatói hitelrendszer alapvető célja miatt vették fel a kölcsönt, vagyis azt, hogy az oktatási és életviteli kiadásaira fordítják-e azt. Ezt követően alapvetően az így szerzett pénzzel való gazdálkodást vizsgáltam, törekedtem arra, hogy feltérképezsem, mennyire tudatosak az egyetemisták a Diákhitel felvételekor. A kérdőívem utolsó kettő kérdése feleletválasztós, mely kérdések arra vonatkoztak, hogy kik befolyásolták a hallgatókat a hitelfelvételkor, illetve a jövőre nézve szeretnének-e élni az előtörlesztés lehetőségével. (lásd: 3. számú melléklet)

5. 3. A KÉRDŐÍVES MEGKÉRDEZÉS EREDMÉNYE ÉS ELEMZÉSE

5. táblázat: A kérdőív 6.-16. kérdésére adott válaszok átlaga, illetve az átlagos havi bevételeik Ft-ban

Kérdés sorszáma	Kérdésre adott válaszok átlaga		
	teljes sokaságra nézve	Diákhitelben részt vett hallgatók	Nem Diákhiteles hallgatók
6.	2,52	3,2	2,33
7.	2,97	3,52	2,82
8.	2,48	2,44	2,49
9.	2,95	2,8	2,99
10.	3,87	2,36	4,29
saját kereset	38752,32 Ft	28175 Ft	42723,53 Ft
ösztöndíjak	18055 Ft	16106,7 Ft	18704,44 Ft
egyéb támogatások (pl. szülői, nagyszülői, stb.)	28341,18 Ft	24525 Ft	29515,53 Ft
11.	3,83	4,28	3,7
12.	3,85	4,36	3,71
13.	3,55	4,04	3,41
14.	2,71	2,64	2,73
15.	3,59	3,64	3,58
16.	2,44	2,2	2,51

Forrás: Saját kutatás alapján

A hallgatók egészét vizsgálva azt állapítom meg, hogy a megkérdezettek saját megítélésük szerint megtervezik kiadásaikat, míg a sokaságból kiválasztva a hallgatói hiteleseket azt látjuk, hogy ők a nem hitelezettekkel szemben a skálán átlagosan több, mint egy egésszel magasabb értéket adtak meg, tehát jóval tudatosabb a költségtervezésük. Hasonló tendencia mutatkozik a havi kiadások megtervezésében is, amíg az egész sokaságot vizsgálva már nagyobb hajlandóságot mutatnak a kiadások ilyen távú megtervezésére, addig a diákhitelesek átlaga merőben magasabb, mint a nem diákhiteleseké. A megkérdezettek válaszából az is kitűnik, hogy azok, akik igénybe vették a speciális hallgatói hitelkonstrukciót, azok saját véleményük szerint jobban gazdálkodnak a pénzüikkel,

mint azok, akik nem vették igénybe, illetve náluk kevésbé jellemző az a tendencia, hogy a félév végére megtakarításuk keletkezne, mivel jellemzően elköltik a hitelként folyósított összeget. Az 5. táblázatból egyértelműen látható, hogy a diákhitelben részesülő hallgatók átlagkeresete 15 ezer forinttal marad el a nem hitelezettektől. Megjegyzendő az is, hogy a 25 megkérdezett diákhitelesből mindösszesen négy fő rendelkezik rendszeres bérjövödelemmel, ami csupán 16%, addig a nem hitelezetteknél ez az arány 90 főnél 17 dolgozót mutat, ami kis híján 19%-ot jelent. A 25 diákhiteles hallgató közül 15 kap valamilyen mértékű ösztöndíjat, mely átlagban csupán 2500 forinttal marad el a nem hitelezettek átlagától - 20 főre tehető azok száma, akik igényelte a speciális hitelkonstrukciót és emellett még családi (szülők és nagyszülők), vagy egyéb támogatásban részesülnek. A hitelezettek között a legmagasabb havi kereset 60.000 forint, amíg a legkevesebb 5.000 forint. Ezen hallgatók, amennyiben kapnak ösztöndíjat, azok összege 40.000 forint és 4.000 forint között szóródnak.

A többi hallgatónál a maximális munkabér 80.000 forint, a minimális 10.000 forint, míg a kézhez kapott ösztöndíjak felső határának 90.000 forintot tekintünk, addig a családi támogatások összege 100.000 forinttól 5.000 forintig változik. Fontos megjegyezni azt, hogy a nem hitelezett 90 főből mindössze 65 kap valamilyen egyéb támogatást, mely lehet szülői, nagyszülői, stb. A diákhiteles hallgatók havi bevételeit tovább vizsgálva azt állapítom meg, hogy az átlagos egy hónapra eső bevétel összege a hallgatói hitel nélkül 34.150 Ft, mely 105.000 Ft és 10.000 Ft között szóródik.

A továbbiakban azt szeretném vizsgálni, hogy a teljes sokaságnak a kiadásai hogyan oszlanak meg az egyes áru- és szolgáltatáscsoportok között.

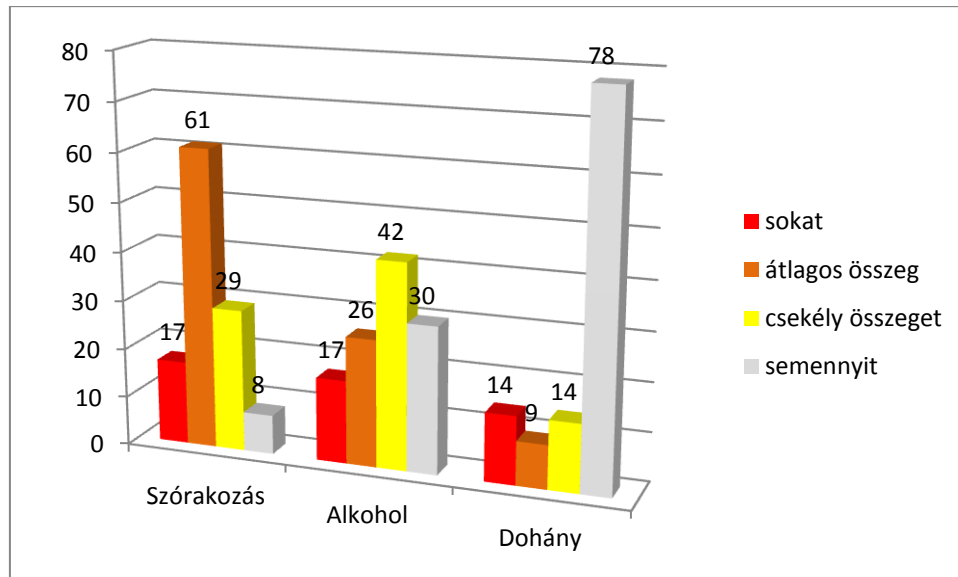
6. táblázat: A hallgatók különböző termék- és szolgáltatáscsoportokra, illetve eseményekre költött összeg nagyságának vizsgálása saját megítélésük alapján

Kiadás megnevezése	A kiadásra költött átlagos összeg		
	a teljes sokaság esetében	a diákhitelben részt vett hallgatók esetében	a nem diákhiteles hallgatók esetében
Ruházati cikkek	2,75	2,25	2,96
Szépségápolás (fodrászat, kozmetika, stb.)	2,15	2,08	2,33
Sporttevékenységek	1,34	1,5	1,32
Szórakozás	2,58	1,42	2,71
Alkohol tartalmú termékek	1,78	2,17	1,77
Dohánytermékek	0,97	1,7	0,91
Tankönyvek, jegyzetek	1,74	1	1,82
Lakhatási kiadások	2,09	1,5	1,9
Élelmiszerek	3,0	2,67	2,86
Utazási kiadások (pl. hazaút, helyi közlekedés díja)	2,53	3,46	2,4
Nyaralás, kirándulás	1,61	2,92	1,8
Hiteltörlesztés	0,18	0,92	0,09

Forrás: Saját kutatás alapján

A 6. táblázat értelmezéséhez tudnunk kell, hogy az értékelés során 0-tól 5-ig értékelttem a kapott válaszokat, majd az így kapott eredményeket átlagoltam. Így a 0-hoz közeli nem költ az adott csoportra, az 1-es értékű csekély összeget, a 3 körüli átlagosat és az 5 sokat. A teljes sokaságot vizsgálva azt állítom, hogy átlagos összeget költenek ruházkozásra, szórakozásra, élelmiszerekre és utazásra a megkérdezett hallgatók, mely eredmények nagy vonalakban lefedik a várt eredményeket. Az átlagtól valamivel kevesebbet költenek lakhatási kiadásokra, mely magyarázható a kollégiumok árának alacsonyságával a

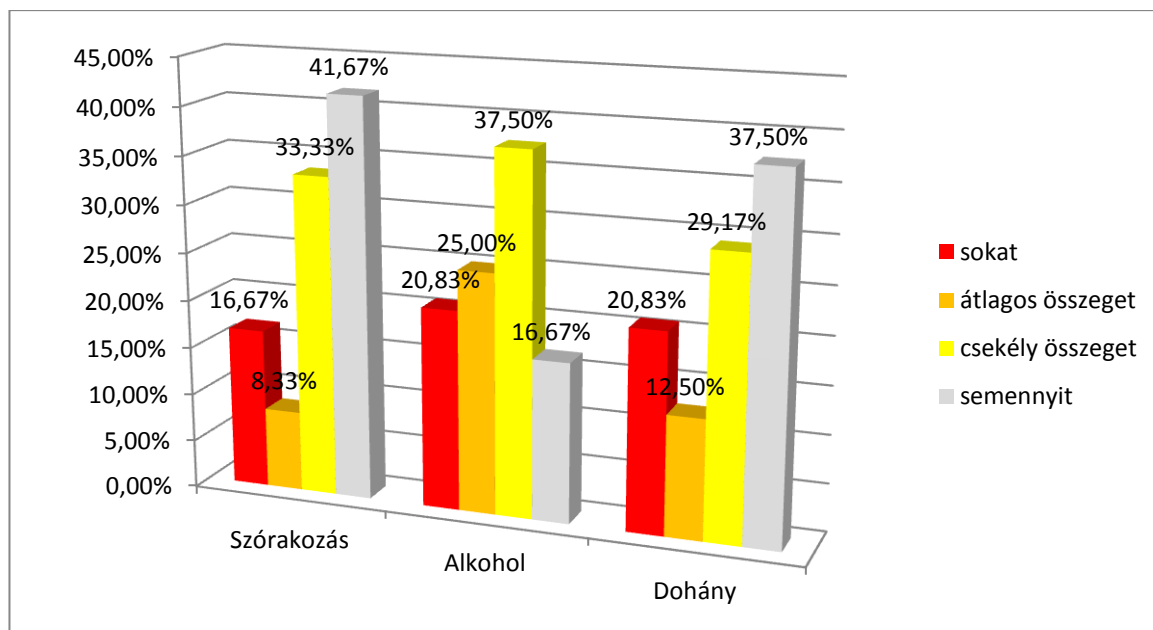
különféle albérletekhez képest. Szintén az átlagtól kevesebbet költenek szépségápolásra is. Keveset költenek sporttevékenységre és alkohol tartalmú italokra és a teljes sokaságot vizsgálva rendkívül kis összeg kerül hitelvisszafizetésre.

12. ábra: A teljes sokaság kiadásai a különböző szenvedélyekre és szórakozásra (fő)

Forrás: Saját kutatás alapján

A 12. ábráról leolvashatjuk, hogy a szórakozás tekintetében a legtöbb hallgató átlagos összeget költ, majd ezt követi a csekély összeg, a 115 főből mindössze 8 fő nem költ szórakozásra. Azok, akik rengeteg pénzt költenek szórakozásra saját elmondásuk alapján, ők 17-en vannak, mint ahogy az alkoholnál sokat költők csoportja is. Az alkohol tartalmú termékek tekintetében a pénzköltés már mást mutat, mint az előző eseménynél, itt a legtöbben csekély összeget költenek rá, szám szerint 42 fő, ameddig azok, akik nem költenek alkohol tartalmú termékekre 30 fős csoportot alkotnak. Dohánytermékekre kiadott pénzösszeg tekintetében kiemelkedően a legmagasabb az az oszlop, akik semennyit nem költenek, ők a 115 fős minta majdnem 68%-át adták, míg a többiekből 14 fő költ elmondása szerint sokat rá, 9 fő átlagos összeget, illetve 14 csekély összeget.

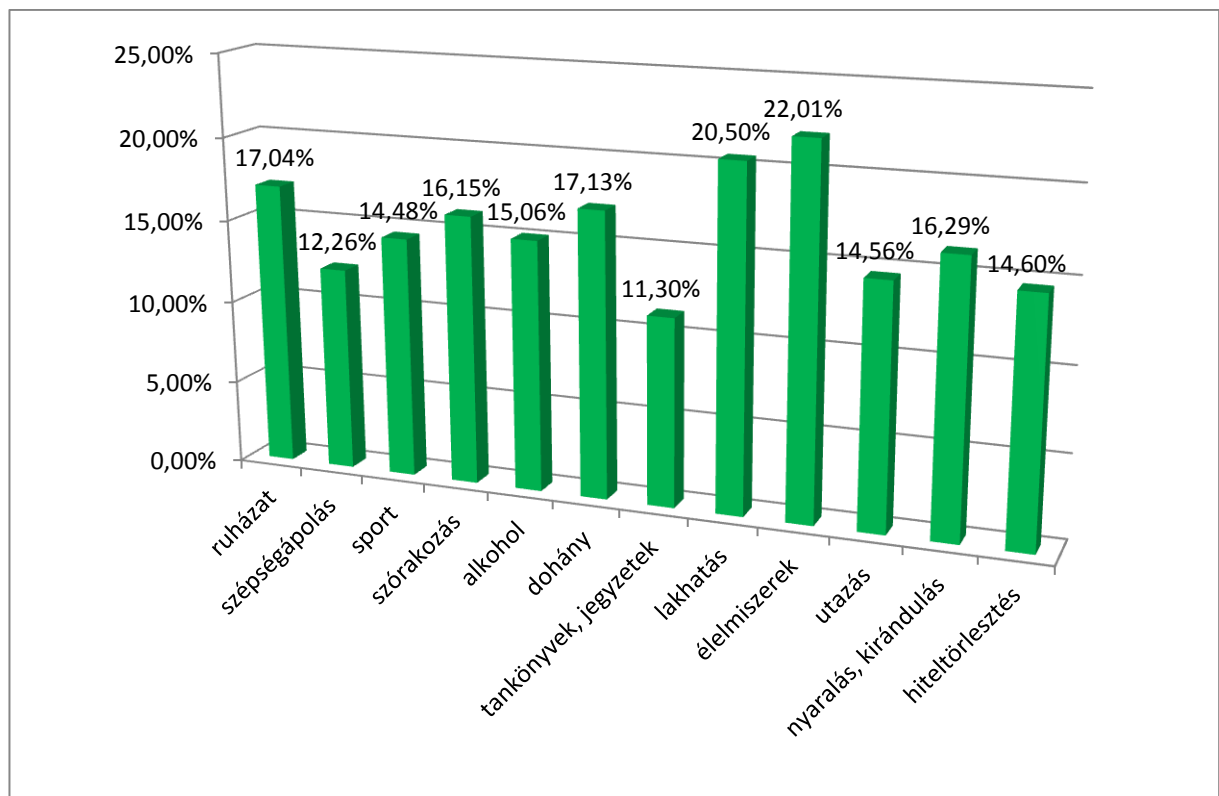

13. ábra: A diákhiteles hallgatók havi kiadásai néhány termék- és szolgáltatáscsoportra és eseményre %-ban

Forrás: Saját kutatás alapján

A 13. ábrán láthatjuk, hogy a Diákhitelesek jelentős része semennyit nem költ szórakozásra (41,67%), míg a csekély összeget költők csoportja is a vizsgált sokaság harmadát jelenti (33,33%). Elenyésző az átlagos összeget költők aránya, azonban majdnem 17%-ra tehető azok aránya is, akik sokat költenek szórakozásra. Az alkohol tartalmú termékek vizsgálata a Diákhitelesek között tekintetében hasonló eredményre jutottunk, mint a teljes sokaság esetében, legtöbben csekély összeget költenek rá (37,5%), ezt követi az átlagos összeg (25%), majd valamivel kevesebb, mint 20%-kal a csekély összeget alkoholra költők tábora. Megjegyzendő, hogy ameddig a teljes sokaságot vizsgáltuk, ott az alkoholra fordított pénz tekintetében 2. helyet foglalta el az alkoholra nem költők csoportja, addig a hallgatói hitelt igénybe vettek között ez a csoport az utolsó helyet foglalja el. Dohány termékek vásárlása tekintetében elkeserítő a helyzet, ugyanis a diákhitelesek a vizsgált sokaságban valamivel több, mint 20%-a költ sokat a dohánytermékekre elmondásaik alapján, míg csekély összeget kb. 29%, a vizsgált csoportnál azok, akik nem költenek dohánytermékekre 37,5%-ot képviselnek. Sajnos elkeserítő az tény is, hogy van azok között a hallgatók között olyan, akik felvették a Diákhitelt és szenvedélyeik nagy hányadát ezen kiadásokra költött. Ahhoz, hogy ezt jobban megértsük, vizsgáljuk meg annak tekintetében

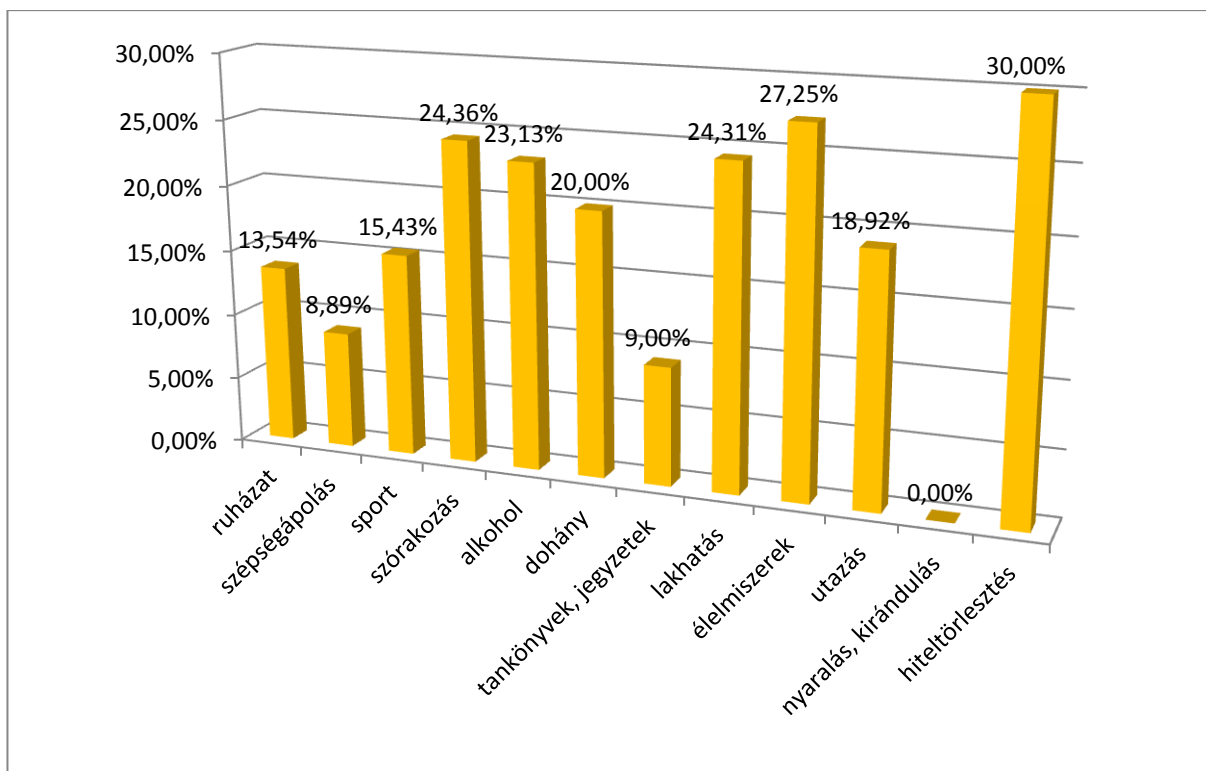
ben, hogy a havi kiadásoknak átlagosan hány %-át teszik ki az adott termék- és szolgáltatáscsoportok.

14. ábra: A teljes sokaság havi kiadásainak átlagos %-os megoszlása

Forrás: Saját kutatás alapján

A 14. ábráról leolvashatjuk, hogy azon hallgatók, akik %-os formában is megadták kiadásait legtöbbet nyaralásra és kirándulásokra költenek, ezt követik az élelmiszerek és lakhatási költségek 20% felett. Jelentős összeget képvisel továbbá a ruházati kiadások, szórakozási kiadások, alkohol tartalmú termékekre fordított összeg, dohánytermékek kiadásai is. A többi termék- és szolgáltatáscsoportra költött összeg átlagához képest relatíve keveset költenek szépségápolásra, illetve tankönyvek és jegyzetek vásárlására és megjegyzendő, hogy havi kiadásaik 14,6%-át hiteltörlesztésre fordítják azon válaszadók, akik %-ban is megadták havi kiadásaik megoszlását. Ahhoz, hogy érdemi következtetéseket tudjunk levonni, most csak a Diákhitelt felvett hallgatókat vizsgáljuk meg.

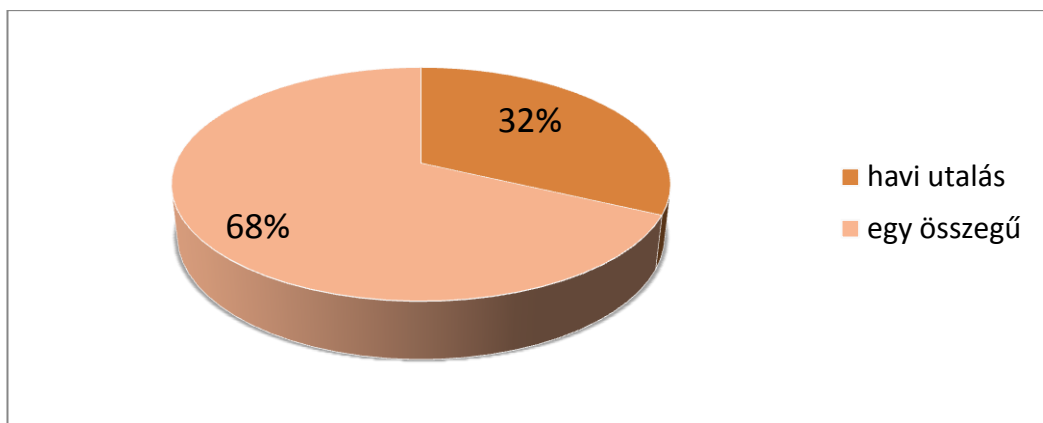

15. ábra: A Diákhitelt felvett hallgatók havi kiadásainak átlagos %-os megoszlása

Forrás: Saját kutatás alapján

A 15. ábráról leolvasható, hogy a Diákhitelezett hallgatók kiadásainak jelentős hányadát valamilyen hitel törlesztése teszi ki, emellett meghatározó még az élelmiszerek fordított kiadás, a lakhatási kiadások is, magas hányadban képviseltetik magukat azok a termékcsoportok, melyek nem létszükségleti kiadások, gondolok itt a szórakozásra, alkohol tartalmú italokra, dohánytermékekre. Itt is megfigyelhető az a tendencia, hogy tankönyvekre, jegyzetekre rendkívül keveset költenek a hallgatók, kiadásainak 10%-át nem éri el. Megjegyzendő az is, hogy a Diákhitelt igényelt hallgatók nem költenek kirándulásra és túrázásra.

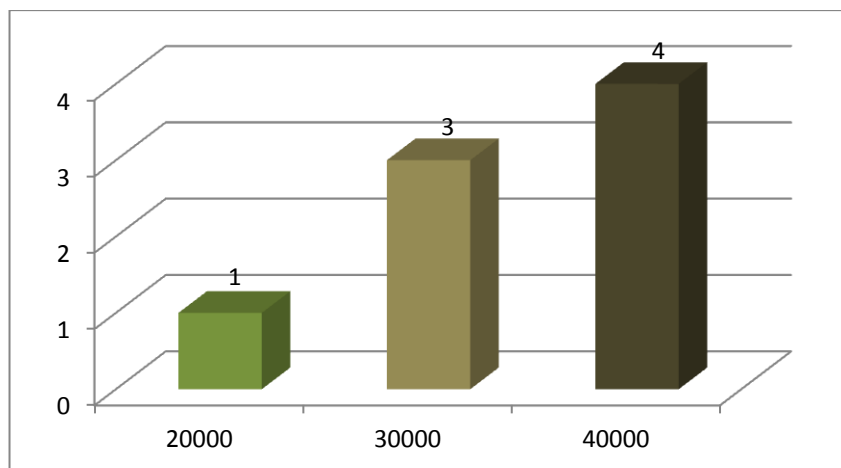
A további vizsgálat során a Diákhitelt igényelt hallgatók hitelezési összegét, illetve pénzköltési motívumait szeretném vizsgálni.

16. ábra: A Diákhitelt felvett hallgatók %-os megoszlása aszerint, hogy havi utalás formájában, vagy egy összegben igényelték a Diákhitelt

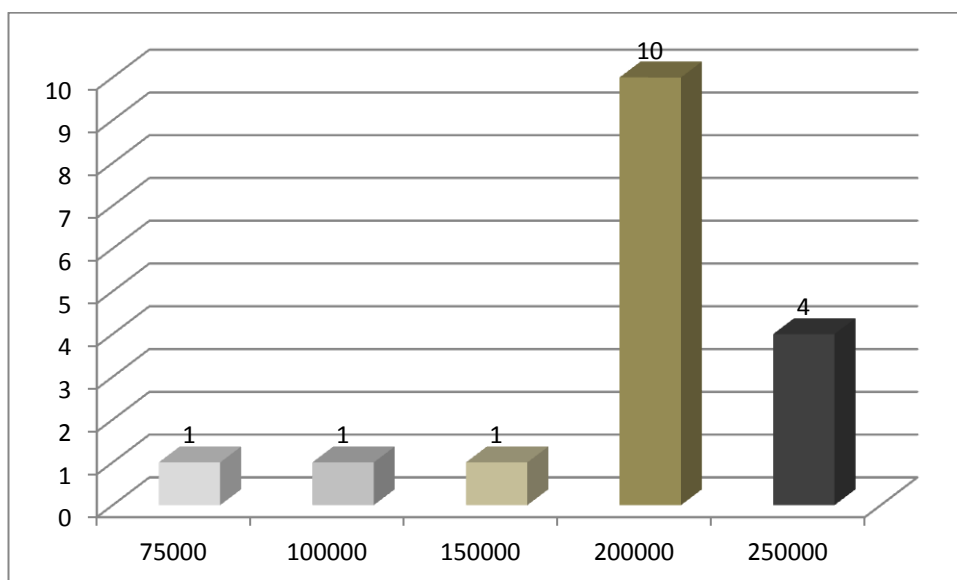
Forrás: Saját kutatás alapján

Jól látható, hogy a hallgatók jelentős része egy összegben igényli a hitelt, azonban ez azzal a következménnyel jár, hogy az így igényelt összeg a félév elejétől kamatozik, míg a havi utalás esetén mindig az adott hónapban kiutalt összeg értékével növekszik a hallgatók tőketartozása. Az oka az egy összegű utalásnak mégis az lehet, hogy a hallgatók egy része szeret előre tervezni kiadásai tekintetében és a nála lévő pénz valamiféle biztonságérzetet jelent számukra, hogy a felmerülő kiadásokat azonnal ki tudják egyenlíteni, így nem kell megvárni a havi folyósítást, ugyanakkor egyszerűbbnek ítélik meg, mivel félév elején felmerülő kiadások alapvetően nagyobb összeget képviselnek, mint a szorgalmi időszak többi hónapjainak kiadásai.

17. ábra: A havi utalással folyósított Diákhitelek összeg szerinti megoszlása

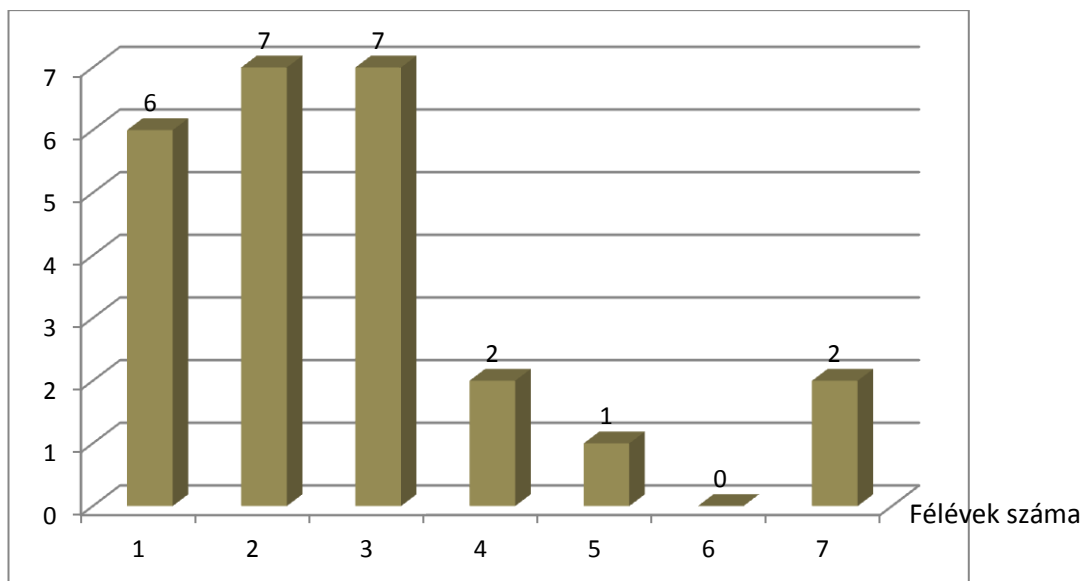
Forrás: Saját kutatás alapján

18. ábra: Az egy összegben folyósított Diákhitelek összege a vizsgálat sokaságban

Forrás: Saját kutatás alapján

Az 17. ábráról leolvashatjuk, hogy a havi utalás tekintetében a 40.000 Ft a legnépszerűbb, ezt követi a 30.000 Ft összegű hallgatói hitel, majd a 20.000 Ft értékű. A hallgatók jelentős része az egy összegben folyósított hitelt preferálja, ezért vizsgáljuk meg ennek is az összeg szerinti megoszlását. Itt azt láthatjuk, hogy a 200.000 Ft értékű hitel a legnépszerűbb, mely az államilag támogatott hallgatók számára a maximális felvehető hitelnagyság felére, illetve négy fő, akik költségtérítéses képzésben részt vesznek és az általuk maximálisan felvehető összeget igényelték (250.000 Ft).

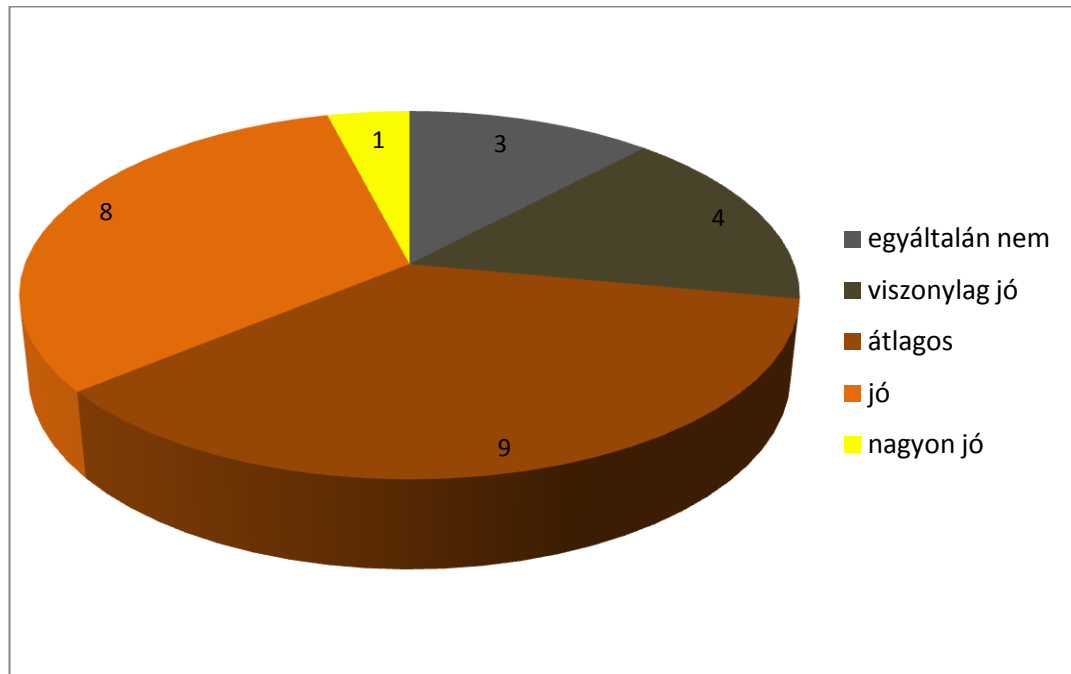
19. ábra: A Diákhitelt felvett hallgatók megoszlása aszerint, hogy ki hány féléven át igényelte a hallgatói hitelt (fő)

Forrás: Saját kutatás alapján

A megkérdezett 25 fő jelentős hányada három, vagy annál kevesebb féléven keresztül igényelte a Diákhitelt, de a mintát alkotó egyedek között találunk olyan személyt is, aki egy átlagos hosszúságú BA/BsC képzés minden félévére igényelt már hitelt.

A kapott eredményeket kiértékelve azt állapítom meg, hogy a hallgatók jelentős hányada a Diákhitelt jövője építése érdekében vette fel és ennek megfelelően életviteli és oktatási kiadásainak fedezésére használja fel. Bár az eddigi eredmények alapján elmondhatjuk, hogy a hitelezett hallgatók jelentős összegeket fordítanak olyan termék- és szolgáltatáscsoportokra, mely nem létszükségletű, mégis a tudatosság jellemzi döntéseiket, ugyanis 1-től 5-ig terjedő skálán az „élj a manak” mottó a Diákhitel felvételénél mindössze 1,48-as átlagértéket kapott. A hallgatók eléggé felelősségteljesnek érzik magukat olyan tekintetben, hogy más személy véleményét kikérjék, ezért az, hogy mennyire befolyásolták őket más személyek, csupán 2-es értékelést kapott. A kérdőív mindenki által kitöltött felében a 6-os kérdés arra vonatkozott, hogy nagyvonalú terveket készítünk, melyek akár több ezer forinttal is eltérhetnek attól, amennyi egy hónapra a kiadásunk lehet, addig a 27-es kérdés arra irányul, hogy a diákhiteles hallgatók tudatosan kalkulálva a bejövő bevételek és felmerülő kiadások mellett hogyan tudják kiadásait úgy alakítani, hogy az még elfogadható legyen számukra. Erre a kérdésre az eredmény 3,36 lett, melyet úgy értelmezzünk, hogy valamilyen szinten tudatosan tervezik kiadásait, azonban a hallgatói hitel-

rendszer jövőbeni következményeit jelentős számú személy figyelmen kívül hagyja, ugyanis 3 fő egyáltalán nem, 2 pedig rendkívül nagyvonalúan kezeli fél éves költségvetését.

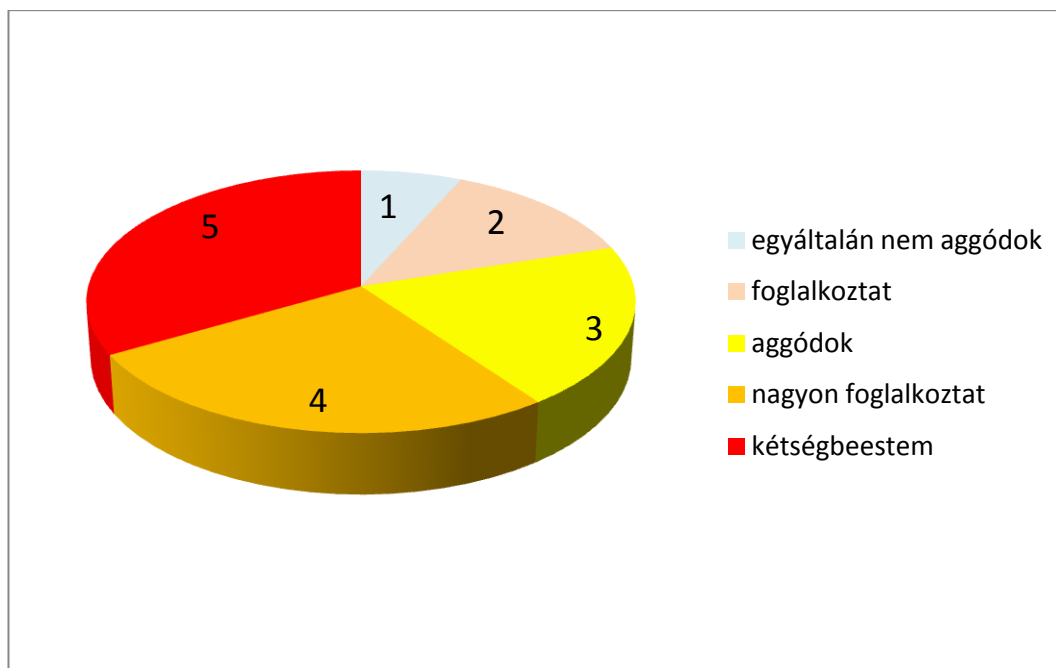

20. ábra: Diákhitelt felvett hallgatók értékelése arról, hogy mennyire jó megoldás a speciális hallgatói hitelkonstrukció a problémákra (fő)

Forrás: Saját kutatás alapján

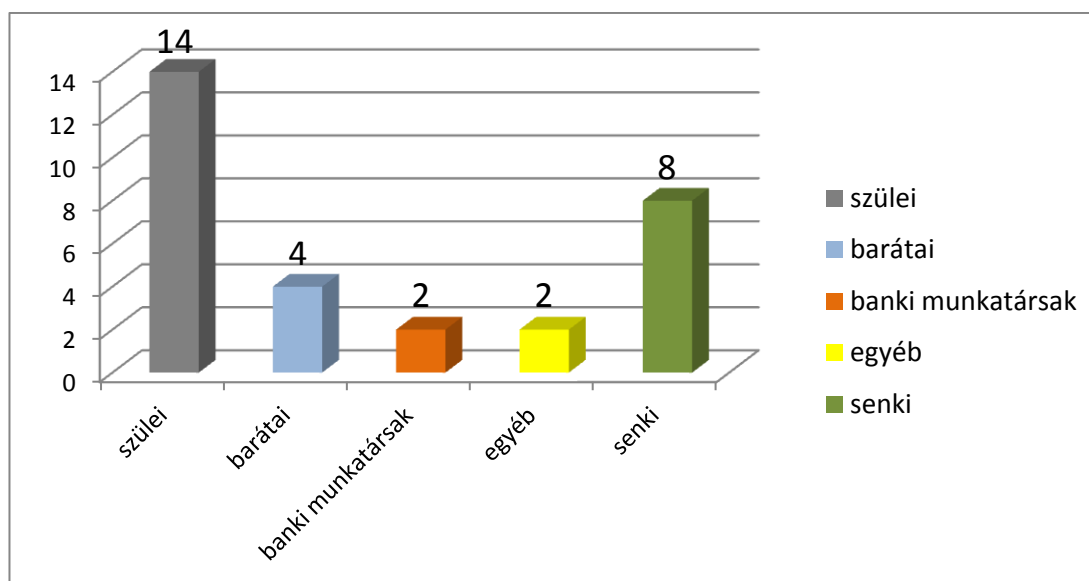
A 20. ábra jól mutatja, hogy a legtöbb hallgató átlagos megoldásként tekint a hallgatói hitelrendszerre, optimista nézőponttal rendelkezik 8 fő, ők jónak ítélik meg a konstrukciót és a 25 megkérdezettből 1 fő érzi úgy, hogy ez nagyon jó megoldás. Számos olyan hallgatót találunk, akik nem elégedettek a hallgatói hitelezéssel, 4 fő csupán viszonylag jónak, vagy elfogadhatónak ítéli meg, míg 3 olyan személyt is sikerült megkérdezni, akik egyáltalán nem érzik úgy, hogy ez megfelelő megoldás lenne számukra.

Számomra megnyugtató az az eredmény, hogy a megkérdezettek jelentős hányada végzett előzetes számításokat arra vonatkozóan, hogyan tudja majd visszafizetni a kamatot és tőkerészletet. A kérdőívet kitöltött hitelezettek esetében ez az 5-ös skálán 3,48-as értéknek felel meg. A hallgatók jelentős részét csak átlagos mértékben foglalkoztatja a hallgatói hitel jövőbeni visszafizetése, azonban hat fő az átlagosnál nagyobb mértékben foglalkoztat az eladósodottság mértéke, míg öt fő kétségbeesett a jövőbeni összegek végett.

21. ábra: A Diákhitelt igényelt hallgatók aggodalma a visszafizetés miatt (fő)

Forrás: Saját kutatás alapján

22. ábra: A hitelezett hallgatókat befolyásoló személyek (fő)

Forrás: Saját kutatás alapján

Ennél a kérdésnél több választ is megadhattak a válaszolók. A legtöbb személy még mindig szülei véleményét kéri ki leginkább egy ekkora horderejű döntés során, a megkérdezetteknek mindössze 16%-a kérdezte meg barátait, és 8-8%-uk banki munkatársat és egyéb személyeket, akik valamilyen pénzügyi ismeretekkel rendelkeznek és meg-

bíznak benne. Sajnos ezt a tényt tovább rontja az is, hogy a megkérdezettek 32%-a önfejjén hozta döntéseit és nem kérdezte meg sem barátait, sem szüleit és olyan embert sem, aki valamilyen pénzügyi szakismerettel rendelkezik.

VI. FELELŐSSÉGTELJES DÖNTÉS A VILÁG BÁRMELY PONTJÁN

Ebben a fejezetben a hazai és nemzetközi gyakorlatot vizsgálom olyan szempontból, hogy kik és milyen veszélyekre hívják fel a jelenlegi és esetleges hitelezettek figyelmét.

6. 1. TUDATOSSÁGRA INTIK A HAZAI HITELEZETTEKET

A Diákhitel veszélyeire hívja fel a figyelmet a Magyarországi Szülők Országos Egyesülete közleményben, ugyanis rengeteg olyan hátulütőjét vélték felfedezni a felsőoktatásban résztvevő hallgatóknak készült speciális hitelkonstrukcióban, mely a diákhitel-ek későbbi hitelfelvételét nagy mértékben befolyásolja. (HVG, 2011 jún 30.)

7. táblázat: Diákhitel: Pro és Contra

Előny	Hátrány
Nincs hitelbírálat, bármire költhető	Fizetésképtelenség esetén KHR-listára (korábban BAR) kerülnek a fizetésképtelen hallgatók
Tanulmányok megkönnyítésére jött létre, diákévek során felvehető, a hallgatói jogviszony ideje alatt nem kötelező törleszteni	Ez idő alatt is kamatozik a felvett összeg, illetve hallgatói jogviszony megszűnése esetén és a végzést követő 4. hónaptól kötelező törleszteni. Különböző szankciók bevezetése a nem fizetők felé, pl. fizetés zárolása.
5 év az elévülési ideje	Amennyiben az hitelezett nem törleszt, akkor bankszámláról és munkabérből próbálják levonni a hitel törlesztésének aktuális havi összegét, ha ez sikertelen, akkor a hitelezett ingó és ingatlan vagyona is árverésre kerülhet.

Forrás: HVG (2011. június 30., A diákhitel veszélyeire hívják fel a szülők figyelmét alapján, HVG (2004. június 24., Öt év után elévül a diákhitel-adósság) saját feldolgozás

Úgy vélem, hogy az MSZOE helyesen cselekedett a Diákhitel mindkét oldalának megvilágítása érdekében, mivel a szülők, középiskolások, főiskolások és egyetemisták jelentős hányada nem rendelkezik megfelelő pénzügyi ismerettel arra vonatkozóan, hogy a jövőre nézve egy ilyen horderejű döntést felelősségteljesen meghozzon. Véleményem szerint a Diákhitel oldalán tíz pontban összegzett jellemzők pusztán előnyös tulajdonságait foglalják magába a Diákhitelnek és a generációm érdeklődésének mértékét tekintve kevesen olvashatnak bele a szerződésekbe, fizetési feltételekbe, így sokan felelőtlenül hozhatnak döntést a jövőre nézve. (HVG, 2011 jún 30.)

6. 2. TUDATOSSÁGRA INTENEK KÜLFÖLDÖN IS!

Mint már korábban is vizsgáltam, az eltérő államok eltérő mértékű állami beavatkozással rendelkeznek a maguk Diákhitelkezési programjaiban, sőt nem ritka, hogy egyes intézmények felett az állam inkább csak megfigyelő szerepet játszik. A külföldi szakirodalom, mely elsősorban felsőoktatásban résztvevőknek és az oda kíváncsiaknak készült, felhívja a figyelmünket a Private Student Loan (későbbiekben: PSL), vagyis a magán diákhitelre és a Federal Student Loan (későbbiekben: FSL), vagyis a szövetségi, vagy állami diákhitelre és azok különbségére. Úgy gondolják, hogy a legtöbb hallgató csak akkor nyúl a hallgatói hitelrendszer nyújtotta lehetőségekhez, hogyha családi támogatás, segélyezés mellett az egyén nem képes oktatási és életviteli költségét fedezni. A probléma forrásaként azt jelölik meg, hogy a hallgatók a hitel felvételekor kézhez kapott prospektusokban, hirdetések alapján még tudják a PSL és FSL közötti különbséget, azonban az idő múlásával a két rendszer különbözőségébe belebonyolódnak. Ennek okaként a szakzsargon, az erős jogi és pénzügyi fogalmazást, illetve a tájékozatlanságot tekintjük. A Federal Student Aid olvasata szerint a külföldi szakirodalom úgy vélekedik a diákhitelkezés intézményéről, hogy a jelenlegi fogyasztás megvalósításához a jövőbeni fogyasztást át kell alakítani, melynek hosszú távon súlyos következményei lehetnek. Első sorban nem feltétlen teljesül az esélyegyenlőségként kitűzött célé, mivel a hallgatók adósságot vállalnak magukra tanulmányaik befejezése végett és ennek visszafizetésének időintervalluma a világ más és más országában eltérő. Az országonkénti eltérő visszafizetési arányt az eltérő visszafizetési morálra, illetve a törlesztési kötelezettségre vezethetjük vissza, így gyakran nem ritka, hogy 45 éves kor felett kezdenek bele a törlesztésbe a hitelezettek, mégis a 21-24 éves korszak a legnépszerűbb a hitelvisszafizetésének megkezdése tekintetében. (Cunningham et al., 2011) Amennyiben a különböző intézményi hiteleket vizsgáljuk, illetve az adott felsőoktatási intézménybe járó hallgatók eladósodottságát, akkor az Egyesült Államok diák-

hitelezési rendszeréből azt olvashatjuk ki, hogy magas eladósodottsággal rendelkeznek az alábbi állami (közösségi) felsőoktatási intézmények – a teljesség igénye nélkül és csak a legismertebbeket ismertetve – Alabama State University, Indiana University-Northwest, Temple University. A magán és non-profit működésű egyetemek tekintetében magas eladósodottságot mutat az American University, Florida Institute of Technology, Ohio Northern University.

VII. ÖSSZEFOGLALÁS

A rendszerváltással megindult liberalizáció részben elérte a felsőoktatást, így számos más kapitalista országhoz csatlakozott hazánk is a hallgatói hitelrendszer bevezetésében. In-dulása és működése során hangos visszhang vette körül, sokan mellette, míg mások ellene érveltek, mégis számos évben növekedett a Diákhitelt felvettek száma Magyarországon.

Véleményem szerint nem lehet egyértelműen pozitívan, vagy negatívan vélekedni a hallgatói hitelezés intézményéről. Bizonyos tekintetben kimondottan előnyös tud lenni, amennyiben a hallgatót családja nem tudja támogatni, illetve a hallgató nem hajlandó, vagy nem képes munkát vállalni. Természetesen a kérdőív számadatainak kiértékelése során feltűnt az is, hogy a Diákhitelt igénybe vettek jelentős része nem a hitel alapvető céljára költötte el a felvett összeget.

Úgy gondolom, hogy fontos kalkulációt végezni annak érdekében, hogy az adott fél-évre, illetve hónapra milyen összegű bevételek és kiadások jelentkeznek, tartós és nagy ösz-szegű deficit esetén érdemes elgondolkodni a Diákhitel nyújtotta lehetőségen. Mindezek előtt fontos megvizsgálni, hogy egy-egy kiadásunk a havi összes kiadásainknak mekkora hányadát teszi ki és melyek azok, amiket valamilyen mértékben csökkenteni tudunk. Amennyiben ez nem valósítható meg valamilyen oknál fogva, akkor további kalkulációt végzünk arra vonat-kozóan, hogy mi az optimális összeg, mely elengedhetetlenül szükséges az életviteli és okta-tási kiadások bevétel fölötti fedezésére.

Mindezek mellett fontos megjegyezni azt, hogy a hallgatók jelentős részének nemcsak lehetőséget ad a pénzzel való felelősségteljes gazdálkodásra, hanem sokszor felelőtlen maga-tartás eszköze. Növelni kellene a hallgatók alapvető pénzügyi ismereteit, kiéle-zve a hitelekre, valamint nem elhanyagolandó tény, hogy a pénzzel való tudatos gazdálko-dást erősíteni kell.

IRODALOMJEGYZÉK

Berlinger E. (2002): *A jövedelemarányos törlesztésű diákhitel egyszerű modellje* In: Közgazdasági Szemle, XLIX. évf., 2002. december (1042–1062. o.)

Berlinger E. – Walter Gy. – Zsembery L. (2000): *Hallgatói hitelrendszer* In: Bankszemle XLIV. évf., 8. szám

Babbie E. (1996): *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*, Balassi Kiadó, Budapest

Cunningham, Alisa F. ; Kienzl, Gregory S. – Delinquency (2011): *The Untold Story of Student Loan Borrowing*

Diákhitel Éves Jelentés (2010)

http://diakhitel.hu/images/regi_tartalom_documents/dh_2010_eves_jelentes.pdf
(letöltve: 2011. november 3.)

Diákhitel Központ Éves Kiadványa - 2009/2010-es tanév

http://diakhitel.hu/images/regi_tartalom_documents/diakhitel_kozpont_-_eves_kiadvany_-_2010.pdf
(letöltve: 2011. november 3.)

Diákhitel Központ Éves Kiadványa - 2008/2009-es tanév

http://diakhitel.hu/images/regi_tartalom_documents/diakhitel_kozpont_-_eves_kiadvany_-_2009.pdf
(letöltve: 2011. november 3.)

Diákhitel Központ Éves Kiadványa - 2007/2008-es tanév

http://diakhitel.hu/images/regi_tartalom_documents/diakhitel_kozpont_-_eves_kiadvany_-_2008.pdf
(letöltve: 2011. november 3.)

Diákhitel Központ Éves Kiadványa - 2006/2007-es tanév

http://diakhitel.hu/images/regi_tartalom_documents/diakhitel_eves_kiadvany_2007.pdf
(letöltve: 2011. november 3.)

Diákhitel Központ Éves Kiadványa - 2005/2006-es tanév

http://diakhitel.hu/images/regi_tartalom_documents/eves_kiadvany_2005-2006.pdf
(letöltve: 2011. november 3.)

Diákhitel Hitelkalkulátor

<http://www.diakhitel.hu/index.php/hu/hitelkalkulator/erdeklodoknek?view=erdeklodok>
(letöltve: 2011. november 3.)

Federal Student Aid, *US Department of Education*. 28 pp. Exit Counseling Guide for Federal Student Loan Borrowers

Felvi gyorsjelentés (2011)

http://www.felvi.hu/felsooktatasi-muhely/kutatasok_rangsorok/jelentkezo/2011a_felvettek_gyorsjelentés (letöltve: 2011. október 27.)

HVG különszám (2010) – felsőoktatás

HVG (2011): *A diákhitel veszélyeire hívják fel a szülők figyelmét*. 2011. 06. 30.

HVG (2004): *Öt év után elévül a diákhitel-adósság*. 2004. 06. 24.

HVG (2005): *Az első diákhitelések már jövedelemarányosan törlesztenek*. 2005. 01. 22.

Majoros P. (2004): *A kutatómódszertan alapjai*, Libri Kiadó, Budapest

NFI - *Statisztikai gyorstájékoztató a 2008/2009. tanév eleji adatgyűjtés előzetes adatairól – Felsőoktatási statisztikák*

Óhidy A. (2009): *Lifelong Learning*

<http://www.ofi.hu/tudastar/ohidy-andrea-lifelong> (letöltve: 2011. október 29.)

MELLÉKLETEK

1. melléklet: Jegybanki alapkamat változása a Diákhitel kezdetétől 2011. január 25-ig

Dátum	Új jegybanki alapkamat %-ban
2011-01-25	6.00
2010-12-21	5.75
2010-11-30	5.50
2010-04-27	5.25
2010-03-30	5.50
2010-02-23	5.75
2010-01-26	6.00
2009-12-22	6.25
2009-11-24	6.50
2009-10-20	7.00
2009-09-29	7.50
2009-08-25	8.00
2009-07-28	8.50
2009-01-20	9.50
2008-12-23	10.00
2008-12-09	10.50
2008-11-25	11.00
2008-10-23	11.50
2008-05-27	8.50
2008-04-29	8.25
2008-04-01	8.00
2007-09-25	7.50
2007-06-26	7.75
2006-10-25	8.00
2006-09-26	7.75
2006-08-29	7.25
2006-07-25	6.75
2006-06-20	6.25
2005-09-20	6.00
2005-08-23	6.25
2005-07-19	6.75
2005-06-21	7.00
2005-05-24	7.25
2005-04-26	7.50

2005-03-30	7.75
2005-02-22	8.25
2005-01-25	9.00
2004-12-21	9.50
2004-11-23	10.00
2004-10-19	10.50
2004-08-17	11.00
2004-05-04	11.50
2004-04-06	12.00
2004-03-23	12.25
2003-11-28	12.50
2003-06-19	9.50
2003-06-11	7.50
2003-01-17	6.50
2003-01-16	7.50
2002-12-17	8.50
2002-11-19	9.00
2002-07-09	9.50
2002-05-22	9.00
2002-02-19	8.50
2002-01-22	9.00
2002-01-08	9.50
2001-12-11	9.75

Forrás: www.apeh.hu/jegybank

2. melléklet: Kamatelemek alakulása az indulás 2011. december 31-ig

2001/2002 I. félév	9,50%
2001/2002 II. félév	9,50%
2002/2003 I. félév	9,50%
2002/2003 II. félév	9,50%
2003/2004 I. félév	9,92%
2003/2004 II. félév	11,95%
2004/2005 I. félév	11,95%
2004/2005 II. félév	11,95%
2005/2006 I. félév	11,25%
2005/2006 II. félév	10,22%
2006.09.01 - 2006.12.31	9,50%
2007.01.01 - 2007.06.30	9,50%
2007.07.01 - 2007.12.31	9,50%
2008.01.01 - 2008.06.30	9,50%
2008.07.01 - 2008.12.31	9,50%
2009.01.01 - 2009.06.30	11,00%
2009.07.01 - 2009.12.31	10,50%
2010.01.01 - 2010.06.30	9,50%
2010.07.01 - 2010.12.31	8,50%
2011.01.01 - 2011.06.30	8,50%
2011.07.01 - 2011.12.31	8,00%

Forrás: www.diakhitel.hu

3. melléklet: Kutatáshoz használt kérdőív

Másodéves gazdálkodási és menedzsment szakos közgazdász hallgató vagyok és ez a Diákhitelről közgazdász szemmel c. TDK-dolgozatom megírásához készített kérdőív, melyben a Miskolci Egyetemre járó hallgatók Diákhitelhez való hozzáállását szeretném feltárni, illetve a költekezés motívumait vizsgálni.

1. Melyik évben született? □□□□

2. Melyik nemhez tartozik? **Férfi** / **Nő**

3. Milyen képzésben vesz részt?

Felsőfokú szakképzés (FSz) / **Alapképzés (Ba/BSc)** / **Mesterképzés (MSc)** / **Osztatlan**

4. Melyik karon tanul?

MFK / **MAK** / **GÉIK** / **ÁJK** / **GTK** / **BTk** / **EK** / **BBZI**

5. Milyen képzésben vesz részt?

államilag támogatott / **költségtérítéses**

amennyiben költségtérítés, a **tandíj összege** félévre ezer forintban: □□□

Kérem, jelölje, hogy az alábbi állítások mennyire jellemzőek Önre! Véleményét 1-től 5-ig terjedő skálán adhatja meg, ahol az 1 egyáltalán nem jellemző az 5 teljes mértékben jellemző értelemben szerepel.

6. A félév elején megtervezem a jövőbeni kiadásaimat.	1	2	3	4	5						
7. A hónap elején megtervezem a jövőbeni kiadásaimat.	1	2	3	4	5						
8. Gyakran előfordul, hogy rosszul gazdálkodom a pénzemmel.	1	2	3	4	5						
9. Gyakran előfordul, hogy a félév végére megtakarításom van, melyre bármikor támaszkodhatok.	1	2	3	4	5						
10. Kiadásaimat a befolyó ösztöndíjból, munkabérből, szülői támogatásból tudom fedezni, így nem jellemző rám a hitelfelvétel, vagy kölcsön igénylés.	Saját források havonta átlagosan <table><tr><td>Saját kereset</td><td>ft/hó</td></tr><tr><td>Ösztöndíjak</td><td>ft /hó</td></tr><tr><td>Egyéb támogatás (pl. szülői, nagyszülői)</td><td>ft/hó</td></tr></table>	Saját kereset	ft/hó	Ösztöndíjak	ft /hó	Egyéb támogatás (pl. szülői, nagyszülői)	ft/hó	2	3	4	5
Saját kereset		ft/hó									
Ösztöndíjak		ft /hó									
Egyéb támogatás (pl. szülői, nagyszülői)		ft/hó									
11. Hajlandó vagyok lemondani egyes dolgokról a jelenben azért, hogy ne fussak ki a költségvetésemből.	1	2	3	4	5						
12. Hajlandó vagyok időt áldozni arra, hogy valamit olcsóbban vegyek meg.	1	2	3	4	5						
13. Van úgy, hogy alacsonyabb minőségű termékkel is beérem azért, hogy ne lépjem túl a költségvetési keretemet.	1	2	3	4	5						
14. Számomra fontos az, hogy márkás terméket vásároljak.	1	2	3	4	5						
15. Számomra fontos az, hogy minőségi terméket vásároljak.	1	2	3	4	5						
16. Számomra fontos az, hogy mi a termék származási helye.	1	2	3	4	5						

A kérdőív kitöltését folytassa a következő oldalon!

17. Kérem, értékelje az alábbi termékeket, szolgáltatásokat, eseményeket aszerint, hogy Ön mennyi pénzt áldoz rájuk. Minden egyes sor megfelelő helyére tegyen ✕-et.

Jelölje meg az 5 legnagyobb kiadást jelentő termék, szolgáltatás, esemény tekintetében, hogy ez havonta Önnek átlagosan hány %-ot jelent az összes kiadásából.

	Sokat	Átlagos összeget	Csekély összeget	Semennyit	Havi kiadásaim ennyi %-át teszik ki
(A) Ruházati cikkek					
(B) Szépségápolás (fodrászat, kozmetika, stb.)					
(C) Sporttevékenységek					
(D) Szórakozás					
(E) Alkohol tartalmú termékek					
(F) Dohánytermékek					
(G) Tankönyvek, jegyzetek					
(H) Lakhatási kiadások					
(I) Élelmiszerek					
(J) Utazási kiadások (pl. hazaút, helyi közlekedés díja)					
(K) Nyaralás, kirándulás					
(L) Hiteltörlesztés					

18. Vett-e igénybe eddigi tanulmányai során Diákhitelt?

1. Eddigi tanulmányaim során már felvettem.
2. Eddig még nem vettem fel, de ha úgy adódik, megfelelő megoldásnak gondolom a pénzügyi problémákra.
3. Nem vettem még fel, és nem is tervezem.

A kérdőív kitöltését folytassa a következő oldalon!

Kérem, a következő kérdéseket akkor töltse ki, ha vett már igénybe Diákhitelt!

19. Kérem, adja meg Diákhitele összegét, valamint azt, hogy havi utalással, vagy egy összegben folyósítják-e Önnek!

havi utalással	ft/hó
egy összegben	ft /félév

20. A Diákhitel első felvétele a 20□□/20□□ tanévben **tavaszi / őszi** félévében volt.

21. A Diákhitelt □□ féléven át vettem igénybe.

Kérem, jelölje, hogy az alábbi állítások mennyire jellemzőek Önre! Véleményét 1-től 5-ig terjedő skálán adhatja meg, ahol az 1 egyáltalán nem jellemző az 5 teljes mértékben jellemző értelemben szerepel.

22. A Diákhitelt a jövőm építése érdekében vettem fel.	1	2	3	4	5
23. A Diákhitelt életviteli kiadásaim fedezésére vettem fel. (pl. élelmiszerek, utazás, lakhatás)	1	2	3	4	5
24. A Diákhitelt oktatási kiadásaim fedezésére vettem fel. (pl. könyvek, jegyzetek, tandíj)	1	2	3	4	5
25. A Diákhitelt felvételekor az „élj a manák” mottó jellemzett.	1	2	3	4	5
26. A Diákhitel felvételét megelőzően külső személyek befolyásoltak.	1	2	3	4	5
27. A félév elején tudatosan tervezem a jövőbeni kiadásaimat.	1	2	3	4	5
28. A Diákhitelt jó megoldásnak tartom a jelenlegi pénzügyi problémáim megoldására.	1	2	3	4	5
29. Végeztem előzetes számításokat arra vonatkozóan, mikor és milyen összegben fogom a Diákhitelemet visszafizetni.	1	2	3	4	5
30. Aggódok amiatt, hogy hogyan fogom visszafizetni a felhalmozódott kamatot és tőkerészletet.	1	2	3	4	5
31. Hajlandó vagyok lemondani egyes dolgokról a jelenben azért, hogy az elkövetkező félévekre kisebb összegű Diákhitelt kelljen felvennem, így kevesebbet is kell majd visszafizetnem.	1	2	3	4	5

32. Kérem jelölje, kik befolyásolták a hitel felvételével kapcsolatos döntését! (több válasz is megengedett)

szülei / barátai / banki munkatársak / egyéb személyek, akik pénzügyi ismerettel rendelkeznek és megbízok bennük/ Nem befolyásolt senki

33. Mennyire érinti Önt a Diákhitel előtörlesztési lehetősége?

már éltem a lehetőséggel / még nem éltem a lehetőséggel, de terveim szerint a jövőben fogok / előreláthatólag nem fogok élni vele

A kérdőív kitöltésének végére ért, köszönöm segítségét!